

رابطه ویژگیهای کمیته حسابرسی و ارزش شرکت با تأخیر گزارش حسابرسی

سیدمحسن حسینی

کارشناسی ارشد حسابداری، واحد لامرد، دانشگاه آزاد اسلامی، لامرد، ایران. (نویسنده مسئول).
Mohammadreza.a5244@gmail.com

نرگس صبوری

دانشجوی دکتری حسابداری، واحد بندرعباس، دانشگاه آزاد اسلامی، بندرعباس، ایران.
Narges.saboori2013@gmail.com

چکیده

ارزش شرکت یکی از شاخصهای مهم و اثرگذار در شرکت است که تحت تأثیر ویژگیهای کمیته حسابرسی قرار میگیرد و تأخیر گزارش حسابرسی نیز در آن دخیل میباشد؛ چراکه تأخیر در گزارش حسابرسی یکی از مهمترین شاخصهایی به شمار میرود که میتواند منجر به تغییراتی در فعالیتهای شرکت شود و تصمیمات شرکت را دچار نوسان کند. بنابراین شرکتها به منظور حفظ ارزش و اعتبار شرکت، سعی بر این دارند که بتوانند ویژگیهای کمیته حسابرسی را رعایت نمایند و از طرفی منجر به کاهش تأخیر در گزارش حسابرسی شوند. هدف از انجام این مطالعه تعیین رابطه بین ویژگیهای کمیته حسابرسی و ارزش شرکت با نقش تعدیل کننده تأخیر گزارش حسابرسی انجام شده است. روش پژوهش در این مطالعه، توصیفی-تحلیلی و از نوع کاربردی بوده است و دادههای پژوهش به صورت سری زمانی در سالهای ۱۳۹۸-۱۴۰۳ گردآوری شده، دادههای آماری از صورتهای مالی شرکتهای استخراج شده و بررسی فرضیهها با استفاده از تجزیه و تحلیل رگرسیونی و با استفاده از نرم افزار Eviuse نسخه ۱۳ انجام شد. در همین راستا جامعه آماری، شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار ایران و نمونه آماری نیز شامل ۲۲۷ شرکت از بین ۱۱۳۵ سال-شرکت میباشند و نمونه گیری با استفاده از روش حذفی سیستماتیک انجام شده است. نتایج پژوهش حاکی از آن است که بین ویژگیهای کمیته حسابرسی و ارزش شرکت با نقش تعدیل کننده تأخیر گزارش حسابرسی رابطه معناداری وجود دارد. به عبارتی میان ویژگیهای کمیته حسابرسی و ارزش شرکت رابطه مثبت و تأخیر در گزارش حسابرسی با ارزش شرکت رابطه معکوس دارد. به صورت بیان کامل تر، اندازه کمیته حسابرسی، استقلال کمیته حسابرسی و تعداد جلسات کمیته حسابرسی با ارزش شرکت رابطه مستقیم دارد؛ اما تأخیر در گزارش حسابرسی میتواند این رابطه را معکوس نماید و با ارزش شرکت رابطه منفی و معنادار داشته باشد و یا اینکه نقش تعدیلی در رابطه بین ویژگیهای کمیته حسابرسی و ارزش شرکت ایجاد نماید. بنابراین با انجام این مطالعه انتظار میرود مدیران شرکتهای در جهت حفظ و اعتبار شرکت به ویژگیهای کمیته حسابرسی اهمیت دهند و همچنین با تهیه گزارش حسابرسی به موقع بتوانند نتایج بهتری در زمینه تصمیم گیریهای مدیریتی در خصوص فعالیتهای آتی شرکت داشته باشند تا علاوه بر افزایش کیفیت حسابرسی، عملکرد شرکت را نیز تقویت نمایند و در نتیجه منجر به افزایش ارزش و اعتبار شرکت گردند.

واژه‌های کلیدی: ویژگیهای کمیته حسابرسی، ارزش شرکت، تأخیر گزارش حسابرسی.

مقدمه

این مطالعه با هدف تعیین رابطه بین ویژگیهای کمیته حسابرسی و ارزش شرکت با نقش تعدیل کننده تأخیر گزارش حسابرسی انجام شده است؛ به طوری که شرکت‌های بورسی باید کمیته حسابرسی داشته باشند (خان و همکاران^۱، ۲۰۱۳). نظریه نمایندگی بیان می‌کند که کمیته‌های بزرگتر، با برخورداری از دانش و درک گسترده‌تر، نظارت مؤثرتری بر مدیریت دارند و در نتیجه هزینه‌های نمایندگی را کاهش می‌دهند و دستاورد شرکت را افزایش می‌دهند. علاوه بر این، انتظار می‌رود اعضای کمیته حسابرسی که استقلال بیشتری نشان می‌دهند، به دلیل عدم وجود هرگونه ارتباط مالی یا شخصی با شرکت، مدیریت و نظارت بهتری بر شرکت داشته باشند (بانانوکا و همکاران^۲، ۲۰۱۸). علاوه بر این، جلسات کمیته حسابرسی یکی دیگر از عناصر مهم در تعیین کنترل و اثربخشی نظارت کمیته حسابرسی است (الودات و همکاران^۳، ۲۰۲۲). اگر داده‌ها در زمان مورد نیاز در دسترس نباشند، یا آنقدر پس از وقایع ذکر شده در دسترس قرار گیرند که هیچ ارزشی برای اقدامات بعدی نداشته باشند، ارتباط خود را از دست می‌دهند و کاربرد کمی دارند یا اصلاً کاربردی ندارند. این مطالعه از نظریه نمایندگی برای توضیح و درک رابطه بین ویژگی‌های کمیته حسابرسی و عملکرد شرکت‌ها در محیط یک اقتصاد نوظهور مانند ایران استفاده خواهد کرد. ویژگی‌ها و نحوه‌ی سازماندهی یک کمیته حسابرسی تأثیر قابل توجهی بر عملکرد مالی شرکت‌ها دارد (قشقا و همکاران^۴، ۲۰۲۱). اعتماد سرمایه‌گذاران با وجود حاکمیت شرکتی مؤثر، ارزش بازار شرکت، علاوه بر عملکرد مالی، افزایش می‌یابد (احمد و همکاران^۵، ۲۰۲۲). با این حال، کمبود مطالعه وجود دارد، زیرا دانشگاهیان توجه کافی به ویژگی‌های کمیته حسابرسی نشان نداده‌اند (پاثیرجا و همکاران^۶، ۲۰۲۲). از این رو، این پژوهش با هدف بررسی ارتباط بین ویژگی‌های کمیته حسابرسی و ارزش شرکت انجام شده است. کمیته‌های حسابرسی نقش حیاتی در کاهش هزینه‌های نمایندگی ایفا می‌کنند و منافع مالکان و مدیران را همسو می‌کنند (صالحی و همکاران^۷، ۲۰۲۱). از این رو، حجم فزاینده‌ای از تحقیقات و همچنین مطالعات دانشگاهی بر اثربخشی کمیته حسابرسی در انجام مسئولیت‌های خود و تأثیر کمیته حسابرسی بر عملکرد شرکت متمرکز شده‌اند (آلتین^۸، ۲۰۲۴). این احتمال وجود دارد که تأخیر در گزارش حسابرسی بتواند باعث کاهش نقش حسابرسان و یا اعضای کمیته حسابرسی بر کاهش ارزش شرکت شود؛ چراکه تأخیر در گزارش حسابرسی منجر به تغییراتی در اطلاعات مالی به موقع و گزارش آن می‌شود و در نهایت کمیته حسابرسی ضعیفتری را ارائه می‌دهند که ممکن است ارزش و عملکرد شرکت را تحت تأثیر قرار دهد.

کمیسیون بورس و اوراق بهادار سنگاپور در قانون اصلاح شده حاکمیت شرکتی بر ایجاد کمیته حسابرسی با حداقل سه عضو تأکید کرده است. اندازه کمیته حسابرسی تأثیر مثبت قابل توجهی بر عملکرد شرکت‌ها نشان داده است (القتامین^۹، ۲۰۱۸؛ ال متری و همکاران^{۱۰}، ۲۰۱۴). علاوه بر این، کمیته حسابرسی بزرگتر ممکن است به دلیل برگزاری جلسات مکرر، منجر به حاکمیت ناکارآمد شود و این امر باعث افزایش هزینه‌ها می‌شود و از این رو، بر ارزش شرکت تأثیر منفی می‌گذارد. علاوه بر این، یک کمیته حسابرسی مستقل در مقایسه با کمیته حسابرسی دارای استقلال کمتر عملکرد بهتری دارد. انتظار می‌رود یک کمیته حسابرسی متشکل از مدیران کمیته حسابرسی دارای استقلال کمتر که اکثریت آنها را

¹ Khan and etal

² Bananuka and etal

³ Alodat and etal

⁴ Qeshta and etal

⁵ Ahmet and etal

⁶ Pathiraja and etal

⁷ Salehi and etal

⁸ Altin, M

⁹ Alqatamin, R. M

¹⁰ Al-Matari and etal

مدیران کمیته حسابرسی دارای استقلال کمتر تشکیل می‌دهند، به دلیل توانایی‌اش در مقابله با فشارهای مدیریت، مسئول نظارت بیشتر باشد (کالامو و سات^۱، ۲۰۱۵). مؤسسات مالی که نقش بیشتری در کمیته حسابرسی دارند، در طول بحران اقتصادی جهانی اخیر عملکرد بهتری داشته‌اند (یه و همکاران^۲، ۲۰۱۱). با این وجود، همچنین آشکار است که استقلال کمیته حسابرسی بر موفقیت شرکت تأثیری ندارد (آل فاروق و همکاران^۳، ۲۰۲۰). فراوانی جلسات، نشانه‌ای مهم از عملکرد مدیران کمیته حسابرسی و میزان مشارکت آنها در مسئولیت‌هایشان است (المرایه و همکاران^۴، ۲۰۲۲). یک کمیته حسابرسی فقط می‌تواند از طریق جلسات مکرر به اهداف خود دست یابد. تعداد جلسات کمیته حسابرسی تأثیرات مثبتی بر اثربخشی کمیته حسابرسی دارد و این امر تأثیر زیادی بر ارزش شرکت دارد (سالوم و همکاران^۵، ۲۰۱۴). علاوه بر این، واضح است که تعداد جلسات کمیته حسابرسی هیچ ارتباطی با عملکرد شرکت ندارد (القتامین، ۲۰۱۴). با این حال، شرکت‌هایی که در گزارشگری مالی خود به موقع عمل نمی‌کنند، ممکن است در وصول سرمایه مشکل‌ساز باشند؛ زیرا این تأخیر ممکن است بر وضعیت آنها تأثیر بگذارد (اگی-منسأ^۶، ۲۰۱۸). پیش‌بینی می‌شود شرکت‌هایی که متحمل ضرر می‌شوند، نسبت به شرکت‌هایی که درآمد کسب می‌کنند، تأخیر حسابرسی طولانی‌تری داشته باشند (نلسون و شکر^۷، ۲۰۱۱). دستورالعمل‌ها و رویه‌های حاکمیت شرکتی، شفافیت (به موقع بودن) و افشا، به طور مطلوبی با عملکرد شرکت‌ها مرتبط هستند (ببجلوان و مادان^۸، ۲۰۱۳). یک کمیته حسابرسی بزرگتر می‌تواند مهارت‌ها، دانش و تجربه متنوعی را ترکیب کند که به طور قابل توجهی بر ارزش شرکت تأثیر می‌گذارد (مسلم^۹، ۲۰۲۰). به عنوان مثال، کمیته‌های حسابرسی بزرگتر و آزادتر، علاوه بر بهبود شیوه‌های حاکمیت شرکتی، از طریق کاهش احتمال رفتار فرصت‌طلبانه توسط مدیریت، واگرایی در گزارشگری مالی را کاهش می‌دهند (کریم و همکاران^{۱۰}، ۲۰۲۴). کمیته حسابرسی مستقل، مکانیسمی برای کاهش رفتار خودمحورانه نماینده است (پائیراجا و همکاران، ۲۰۲۲). علاوه بر این، یک کمیته حسابرسی بزرگتر با تجربیات و دانش متنوع، تمایل به افزایش کارایی نقش نظارتی کمیته حسابرسی دارد و در نتیجه منجر به بهبود عملکرد شرکت می‌شود (آل فاروق و همکاران، ۲۰۲۰). جلسات مکرر به ارائه آمار مالی به موقع به سرمایه‌گذاران کمک می‌کند، بنابراین عدم تقارن اطلاعات و اختلافات نمایندگی بین مالکان و مدیران را کاهش می‌دهد (آلتین، ۲۰۲۴). جلسات اضافی یک کمیته حسابرسی باید یک ابزار نظارتی پیشرفته ایجاد کند که بتواند مدیران را برای انجام وظایف خود به طور مؤثر تحت تأثیر قرار دهد. بر این اساس، تعداد بیشتر جلسات کمیته حسابرسی منجر به عملکرد بهتر شرکت می‌شود (آل فاروق و همکاران، ۲۰۲۰). کاربران برای تسهیل بررسی به موقع که به آنها در تصمیم‌گیری‌های سرمایه‌گذاری کمک می‌کند، به اطلاعات به موقع نیاز دارند، از این رو گزارش‌های مالی باید بلافاصله پس از اتمام دوره حسابداری منتشر شوند (احمد و همکاران، ۲۰۲۲). فعالان بازار، گزارش‌های مالی را به عنوان ابزاری مهم برای کاهش عدم تقارن اطلاعاتی بین ذینفعان یک کسب‌وکار می‌دانند (مارتینز-فررو^{۱۱}، ۲۰۱۴). پژوهش حاضر یکی از معدود تحقیقاتی است که تأثیر ویژگی‌های کمیته حسابرسی را بر ارزش شرکت در چارچوب شرکت‌های پذیرفته‌شده در اقتصادهای نوظهور اندازه‌گیری کرده است. مدیریت و هیئت مدیره شرکت‌ها می‌توانند نتایج این مطالعه را برای

¹ Kallamu, B. S., & Saat, N. A. M

² Yeh and etal

³ Al Farooque and etal

⁴ Almarayeh and etal

⁵ Salloum and etal

⁶ Agyei-Mensah, B. K

⁷ Nelson, S. P., & Shukeri, S. N

⁸ Bijalwan, J. G., & Madan, P

⁹ Musallam, S. R

¹⁰ Karim and etal

¹¹ Martínez-Ferrero, J

تصمیم‌گیری‌های مناسب در مورد ویژگی‌های کمیته حسابرسی علاوه بر ابزارهای حاکمیت شرکتی برای افزایش عملکرد، به‌ویژه در مورد اندازه کمیته حسابرسی، استقلال کمیته حسابرسی، تعداد جلسات کمیته حسابرسی و تأخیر در گزارش حسابرسی، در نظر بگیرند (شمیم و همکاران^۱، ۲۰۲۵). با انجام این مطالعه راهکارهایی را جهت کاهش تأخیر گزارش حسابرسی یا با توجه به ویژگی‌های کمیته حسابرسی مانند اندازه، استقلال و تعداد جلسات کمیته حسابرسی جهت بهبود وضعیت حسابرسی توسط اعضای کمیته حسابرسی ارائه دهد که بتواند اطلاعات خود را به موقع گزارش دهد و در نتیجه بتواند با گزارش حسابرسی به موقع، تصمیمات آتی شرکت را به موقع ارائه دهد و باعث شود ارزش و عملکرد و ارزش شرکت را تقویت نماید. با توجه به مطالب و ادبیات مذکور، نقش ویژگی‌های کمیته حسابرسی که شامل اندازه، استقلال و تعداد جلسات کمیته حسابرسی میباشد بر ارزش شرکت حائز اهمیت است و از طرفی تأخیر گزارش حسابرسی نیز ممکن است نقش تعدیل‌کننده‌ای بر روابط بین متغیرهای فوق داشته باشد که در این مطالعه به آن پرداخته خواهد شد. بنابراین این احتمال وجود دارد که میان هر کدام از ویژگی‌های کمیته حسابرسی مانند اندازه کمیته، استقلال و تعداد جلسات کمیته حسابرسی ارتباطی وجود داشته باشد و این ارتباط ممکن است با شاخص تأخیر در گزارش حسابرسی نیز تغییراتی اعمال شود که در اینجا به این نوع روابط و اثرگذاری پرداخته میشود. با این وجود، این پژوهش درصدد است رابطه بین ویژگی‌های کمیته حسابرسی و ارزش شرکت با نقش تعدیل‌کننده تأخیر گزارش حسابرسی مورد بررسی قرار دهد. به همین منظور سوالات اصلی و فرعی پژوهش به صورت ذیل دنبال می‌شود:

سوال اصلی: ارتباط بین ویژگی‌های کمیته حسابرسی و ارزش شرکت با نقش تعدیل‌کننده تأخیر گزارش حسابرسی چگونه است؟

سوالات فرعی

ارتباط بین اندازه کمیته حسابرسی و ارزش شرکت با نقش تعدیل‌کننده تأخیر گزارش حسابرسی چگونه است؟
ارتباط بین استقلال کمیته حسابرسی و ارزش شرکت با نقش تعدیل‌کننده تأخیر گزارش حسابرسی چگونه است؟
ارتباط بین تعداد جلسات کمیته حسابرسی و ارزش شرکت با نقش تعدیل‌کننده تأخیر گزارش حسابرسی چگونه است؟

ادبیات و مبانی نظری پژوهش

هیات مدیره در راستای اطمینان نسبت به کیفیت اطلاعات و محتوای آن به وسیله ابزارهایی روی به بهبود کنترل‌های داخلی دارد. در نتیجه از عوامل با اهمیتی که امکان دارد در میزان آگاهی بخشی سود و محتوای اطلاعاتی آن اثر گذار باشد میتوان به نظام راهبری و کمیته‌های حسابرسی اشاره کرد؛ اما در این خصوص نیاز به تدوین مدلی است تا میزان تأثیر این عوامل به نحوی اثربخش را بر آگاهی بخشی سود حسابداری ارائه و شاخصهای کیفیت کمیته‌های حسابرسی و نظام راهبری را شناسایی و مدنظر قرار دهد. بر مبنای مفروضات بازار کارای سرمایه، تحقیقات تجربی موید آنند که سود حسابداری دارای محتوای اطلاعاتی میباشد. البته حسابداران حرفه‌ای چه برای اندازه‌گیری سود و چه برای شناسایی اطلاعات انعکاس یافته در سود حسابداری، همچنان بر نقش سود تاکید ورزیده‌اند و تحلیلگران مالی نیز خواهان اندازه‌گیری و انتشار آن میباشند. از سوی دیگر هیات مدیره هر شرکت در خصوص کنترل‌های داخلی شرکت، دارای نقشی دوگانه است؛ یکی استقرار سیستم مذکور و دیگری گزارشگری در خصوص اثربخشی آن. مطابق ماده ۴ دستورالعمل کنترل‌های داخلی، هیات مدیره شرکت مسئول ایجاد نظم و انضباط سازمانی، تدوین مقررات داخلی و تأثیر بر وجدان کاری و ارزشهای اخلاقی میباشد. از آنجا که بهترین سیستم‌های کنترل داخلی و نیز روشهای نظارتی به راحتی توسط مدیریت ارشد قابل پایداری شدن هستند، تعهد آن به قبول و رعایت این سیستم انضباطی سازمانی، از اهمیت فوق العاده‌ای

¹ Shamem and etal

برخوردار است. در ضمن، مدیران با پایبندی خود به این سیستمها، فرهنگ سازمانی مناسبی در سازمان ایجاد خواهند کرد، به طوری که در لایه های بعدی سازمانی این تعهد و التزام به رعایت اصول انضباطی به وضوح مشاهده خواهد شد. از سوی دیگر، در ماده ۱۲ این دستورالعمل هیات مدیره مکلف به حصول اطمینان نسبت به استقرار و به کارگیری کنترل‌های داخلی مناسب و اثربخش به منظور دستیابی به اهداف شرکت شده و حداقل به طور سالانه باید سیستم کنترل‌های داخلی را مورد بررسی قرار داده و نتایج آن را در گزارشی تحت عنوان گزارش کنترل‌های داخلی درج و افشا کند. حجم فزاینده‌ای از تحقیقات تجربی حسابداری با رویکرد پیش بینی انجام شده است. در این خصوص دو جریان فکری وجود دارد. جریان اول به آزمون توانایی داده های حسابداری در تبیین و پیش‌بینی رویدادهای اقتصادی میپردازد. جریان دوم؛ واکنش بازار نسبت به افشای اطلاعات بر مبنای داده های حسابداری را مورد آزمون قرار میدهد. ادبیات حسابداری، همواره بر ارائه اطلاعاتی تاکید داشته است که بتواند به پیش بینی و تصمیم کمک کند (عسگری و همکاران، ۱۴۰۲).

در کمیته های حسابرسی کاملاً مستقل و کمیته های حسابرسی با اکثریت مدیران مستقل با تخصص مالی و حقوقی حسابداری، آگاهی بخشی سود تقویت میشود. نتایج نشان میدهد که تأکید بر استقلال کمیته حسابرسی به تنهایی ممکن است برای تقویت اطلاعات درآمدی کافی نباشد. در عوض، توجه به استقلال کامل و تخصص مالی یا حقوقی مدیران مستقل که به کمیته حسابرسی منصوب شده اند، میتواند راهی مثر ثمر در جهت افزایش اعتماد سرمایه گذاران به اطلاعات حسابداری و آگاهی بخشی آن باشد (خمسی و همکاران^۱، ۲۰۱۵). شرکتهایی که مبادرت به گزارشگری مالی متقالبانه نموده اند، کمترین علاقه ای به داشتن یک کمیته حسابرسی داشته اند. شرکتهای دارای گزارشگری مالی متقالبانه، کمترین علاقه را به داشتن کمیته های حسابرسی فعال و مستقل نشان میدهند. کمیته های حسابرسی میباید فعال و پویا و دارای تخصصی مالی باشند. شرکتهایی که کمیته های حسابرسی مستقل و پویا دارند کمترین تمایل را برای مشارکت در فعالیتهای غیرقانونی حسابداری از خود نشان میدهند. کمیته های حسابرسی با اکثریت اعضای مستقل باعث کاهش مدیریت سود میگردند. شرکتهایی که سود خود را بیش نمایی میسازند کمترین تمایل را به داشتن کمیته حسابرسی نشان میدهند. بدین ترتیب تحقیقات اولیه نشان میدهد که کیفیت حسابرسی میتواند باعث بهبود کیفیت گزارشگری مالی به وسیله کاهش بروز گزارشگری متقالبانه، اعمال غیرقانونی حسابداری و مدیریت سود گردند. بنابراین ما فرض میکنیم که کیفیت بالای کمیته های حسابرسی منتج به افشا گزارشهای مالی با کمترین موارد تحریف میگردد و تحقیقات پیشین نشان میدهد که کمیته های حسابرسی میتوانند به طور مستقیم بر کیفیت گزارشگری مالی و در نتیجه بر میزان بازده غیرعادی و آگاهی بخشی سود اثر بگذارند. یک کمیته حسابرسی حداقل باید از ۳ عضو تشکیل شده باشد براساس مطالعات پیشین بین اندازه کمیته حسابرسی و انجام وظایف هیات مدیره در جهت بهبود عملکرد مدیران، ارتباط مثبت و معناداری وجود دارد؛ همچنین بر اساس نظر یانگ و کریشان (۲۰۰۵)، بین اندازه کمیته حسابرسی و مدیریت سود ارتباط منفی وجود دارد. آلدایی (۲۰۱۲)، نیز عنوان کردند که ارتباط معناداری بین اندازه کمیته حسابرسی و ارقام تعهدی اختیاری وجود ندارد. عثمان و همکارانش (۲۰۱۴)، بیان کردند که اعضای کمیته حسابرسی با تعداد اعضای بیشتر، کارایی بیشتری در نظارت داشته و در نهایت منجر به افشا موارد اخلاقی میگردد (عسگری و همکاران، ۱۴۰۲). حسابرسان داخلی با ارائه گزارش به مدیریت ارشد و کمیته حسابرسی، مسئولیتهای خود را انجام میدهند. از این رو، مدیریت مسئولیت طراحی، اجرا و حفظ کنترل‌های داخلی موثر را بر عهده دارد، در حالی که کمیته حسابرسی وظیفه نظارت بر کنترل‌های داخلی را دارد. نظارت بر عملکرد حسابرسی داخلی میتواند از نظارت کامل مدیریت ارشد تا نظارت کامل کمیته حسابرسی متغیر باشد (ابوت و همکاران^۲، ۲۰۱۰). اینکه حسابرسان داخلی بیشتر تحت نفوذ کدام بخش از

¹ Khamsi and etal

² Abbott and etal

سازمان اعم از مدیران ارشد یا کمیته حسابرسی باشد بر ارزیابی آنها از ضعف کنترل‌های داخلی تاثیر خواهد داشت. طبق نظریه منطق انگیزشی ممکن است حسابرسان داخلی در راستای جلب رضایت مدیران شرکت حرکت کرده و از گزارش صحیح نقاط ضعف کنترل‌های داخلی خودداری کنند. حسابرسان داخلی این مسئولیت را دارند تا گزارش‌های خود را به مدیران و کمیته حسابرسی ارائه نمایند. تاثیر و نفوذ بر حسابرسان داخلی طیفی است که یک سر آن نظارت کامل از طرف مدیران ارشد بوده و سر دیگر آن نظارت کامل از سوی کمیته حسابرسی است (گراملینگ و اشنايدر^۱، ۲۰۱۸). حسابرسان داخلی اغلب توسط مدیران ارشد استخدام میشوند، اما نمایندگان هیئت مدیره و کمیته حسابرسی هستند. با این حال، حسابرسان داخلی ممکن است انگیزه‌های مختلفی برای اقدام علیه منافع هیئت مدیره و کمیته حسابرسی داشته باشند؛ انگیزه‌هایی مانند دریافت پاداش مالی از مدیران، تقویت روابط شخصی با مدیران و جلب نظر مدیران ارشد برای شکلهی بهتر جایگاه شغلی خود در آینده و افزایش حقوق و مزایای دریافتی. در چنین شرایطی، حسابرسان داخلی به عنوان نمایندگان، ممکن است انگیزه‌ای برای جانبداری جریان اطلاعات داشته باشند که منجر به ایجاد نگرانی‌های جدید در اعضای هیئت مدیره و کمیته حسابرسی در مورد اعتماد آنها به واقع بینی (بیطرفی) حسابرسان داخلی میشود؛ جلوگیری از چنین تهدیدهایی برای هیئت مدیره و کمیته حسابرسی ضروری است (اندایا و هانفاه^۲، ۲۰۱۳). بنابراین زمان که مدیران ارشد نفوذ مستقیم و کامل بر عملیات ارزیابی کنترل‌های داخلی شرکت دارند، طبق منطق انگیزشی، حسابرسان داخلی از این انگیزه برخوردار هستند تا با جلب رضایت مدیران ارشد، گزارش‌هایی مطابق با ترجیحات و خواسته مدیران ارائه نمایند و در گزارشات خود بر عملکرد صحیح کنترل‌های داخلی و انجام صحیح مسئولیت‌های مدیران تاکید نمایند. بنابراین در چنین شرایطی انتظار می‌رود نفوذ مدیریت ارشد بر ارزیابی ضعف‌های کنترل‌های داخلی توسط حسابرسان داخلی تاثیر بگذارد. در نتیجه طبق این نظریه انتظار می‌رود حسابرسان داخلی از گزارش مواردی که منجر به نارضایتی مدیران و اعضای کمیته حسابرسی شود، خودداری کنند. بر همین اساس انتظار می‌رود زمانی که کمیته حسابرسی بر حسابرسان داخلی نفوذ بیشتری داشته باشد، احتمال دارد به دلیل جلب رضایت اعضای کمیته حسابرسی، این موارد در گزارش ضعف‌های کنترل‌های داخلی ارائه نشود (فادهیلا و اسلامی^۳، ۲۰۱۹). با توجه به توضیحات ارائه شده، هنگامی که ضعف‌های کنترل به یک کنترل خاص فرآیند مربوط میشود، حسابرسان داخلی مدیریت ارشد و کمیته حسابرسی را دارای سطح مسئولیت مستقیم کمتری نسبت به یک ضعف کنترل فراگیر میدانند. با این حال، کمیته حسابرسی در مقایسه با مدیریت ارشد در جریان جزئیات کنترل‌های فرآیندی که تاثیر فراگیر در سراسر سازمان ندارند، نیست. بنابراین، برای یک کنترل خاص فرآیند (که احتمالاً مدیریت ارشد مسئولیت بیشتری نسبت به کمیته حسابرسی دارد)، حسابرس داخلی میخواهد گزارشی ارائه کند که نشان‌دهنده نتیجه مثبت نسبت به عملکرد مدیریت ارشد باشد، زیرا کمیته حسابرسی به اندازه مدیریت ارشد به طور مستقیم با کنترل فرآیند خاص مرتبط نیست (گراملینگ و اشنايدر، ۲۰۱۸). طبق استانداردهای حسابرسی مدیران شرکت این مسئولیت را دارند تا بر طراحی، پیاده سازی و حفظ کنترل‌های داخلی نظارت داشته باشد. در نتیجه نادیده گرفته شدن این مسئولیت از سوی مدیریت همواره یک تهدید به حساب می آید. در این زمینه کمیته حسابرسی باید همواره بر اقدامات مدیریت شرکت نظارت داشته باشد (فادهیلا و اسلامی، ۲۰۱۹). کمیته حسابرسی باید علاوه بر اطمینان از نظارت مستمر مدیریت شرکت از کنترل‌های داخلی، بر کاهش احتمال نادیده گرفته شدن ضعف‌های کنترل داخلی نیز اقداماتی را انجام دهد. این مورد از آنجا اهمیت دارد که کنترل‌های فراگیر شرکت تحت نظارت مدیران و همچنین کمیته حسابرسی قرار دارد. ممکن است در صورت گزارش ضعف‌های اساسی در کنترل‌های فراگیر نظیر نادیده گرفته شدن کنترل‌های داخلی توسط مدیران و کمیته حسابرسی، این مورد یک تهدید شغلی برای حسابرسان داخلی

¹ Gramling, A. & Schneider, A

² Endaya and etal

³ Fadhila, L.& Islami, I

محسوب شود (نورمن و همکاران^۱، ۲۰۱۰). در چنین شرایطی حسابرسان داخلی مورد غضب و خشم مدیران و اعضای کمیته حسابرسی قرار میگیرند. لذا همسو با نظریه منطق انگیزشی حسابرسان داخلی به منظور جلب رضایت مدیران و کمیته حسابرسی از گزارش ضعفهای فراگیر اجتناب ورزیده و این کنترل داخلی را علیرغم نادیده گرفته شدن آن، به عنوان کنترل موثر تلقی مینماید. ضعف بااهمیت در کنترلهای داخلی میتواند یک یا ترکیبی از ایراداتی باشد که منجر به نادیده گرفته شدن اشتباهات موجود در افشای اطلاعات شود (لین و همکاران^۲، ۲۰۱۱).

هدف اصلی شرکت ها به حداکثر رساندن حقوق صاحبان سهام است. مدیریت جهت نیل به این هدف همواره در جستجوی متغیرها و محرکها است که در افزایش ارزش بازار سهام و به تبع در افزایش ارزش حقوق صاحبان سهام نقش موثری ایفا می کنند. محور قرار گرفتن مفهوم ارزش و ارزش آفرینی به بنگاه های اقتصادی کمک خواهد کرد تا در شرایط جدید اقتصادی بتوانند استراتژیهای مناسب را برای حفظ مزیت رقابتی و توسعه پایدار اتخاذ کنند. مفهوم ارزش آفرینی در قالب مدیریت مبتنی بر ارزش اولین بار توسط ریمن مطرح گردید. از نظر کاپلان مدیریت مبتنی بر ارزش بر تصمیم گیری بهتر در تمام سطوح شرکت تاکید دارد و با ایجاد انگیزه در مدیران آنها را به سمت افزایش ارزش شرکت سوق میدهد. اگر شرکت در ایجاد ارزش، موفق باشد نه تنها سرمایه گذاران و افراد داخلی شرکتها، بلکه در سطح وسیع تر، جامعه از ایجاد ارزش بهره مند خواهد شد. سنجش عملکرد در فرآیند تصمیمگیری با توجه به اهمیت نقش بازار سرمایه از مهم ترین موضوعات حوزه اقتصاد مالی است، پس کارکرد معیارهای مالی و اقتصادی به منظور ارزیابی عملکرد شرکت ها ضروری هست (پیرایش و محمدپور زنجانی، ۱۳۹۷). نظریه نمایندگی بر نقش کمیته حسابرسی در اطمینان دادن به سهامداران و کاهش مشکلات نمایندگی تاکید دارد. کمیته حسابرسی یک ساز و کار حاکمیت شرکتی است که در صورت کارا بودن، تغییرهای حسابرسی مشکوک را که نشانه خرید اظهارنظر حسابرس هستند، به حداقل میرساند. گزارش حسابرس منصفانه بودن ارائه صورتهای مالی را تایید میکند و شرکتها نیز تمایل به دریافت نظر حسابرسی مطلوب دارند، زیرا نظرات تعدیل شده حسابرسی میتواند اواقب نامطلوبی مانند کاهش ارزش سهام شرکت، کاهش مزایای مدیران شرکت مانند پاداش، برکناری مدیر، افزایش هزینه سرمایه و غیره داشته باشد. بنابراین یک فرضیه بالقوه این است که مدیران شرکتها برای به دست آوردن نظرات مطلوب، اقداماتی از جمله خرید اظهارنظر حسابرس را در پیش گیرند. خرید نظر حسابرسی زمانی اتفاق میافتد که یک شرکت با تأثیرگذاری بر حسابرس خود، نظر حسابرسی بهتری را از آنچه که کیفیت اطلاعات مالی آن را توجیه میکند، به دست آورد (شمس الدینی و همکاران، ۱۴۰۲). توازن بین گزارش به موقع و ارائه اطلاعات قابل اتکا سال ها است گریبا نگر حسابرسان مستقل شده است. پژوهشهای پیشین نشان م دهد که تأخیر در ارائه اطلاعات حسابداری، کیفیت سود را به شدت کاهش داده؛ باعث افزایش عدم تقارن اطلاعاتی شده و بر شدت امکان فریب خوردن سرمایه گذاران اثر می گذارد و به سرمایه گذاران مطلع امکان میدهد تا از اطلاعات محرمانه برای سوء استفاده از سرمایه گذاران کم اطلاع و افزایش عدم قطعیت ارزیابی های سرمایه گذاری و بازده مورد انتظار بهره برداری کنند (لاری دشت بیاض و همکاران، ۱۳۹۷). ارزش شرکت نشان دهنده انتظارات بازار درباره توانایی شرکت برای تولید جریانهای نقدی آینده و ریسک آن در ارتباط است، در حالی که اندازه گیری حسابداری مالی بر مبنای حوادث گذشته و تنها در حسابداری منعکس شده است. از این رو ارزش شرکت، انتظارات سرمایه گذاران در مورد تمام جنبه از کسب و کار از جمله عملکرد مالی به دست آمده توسط حسابداری را منعکس میکند. یکی از مهمترین ویژگیهای کمیته های حسابرسی که بسیار مورد تاکید قرار می گیرد استقلال کمیته حسابرسی است. در تحقیقات پیشین استقلال کمیته حسابرسی به عنوان یکی از ویژگی های اصلی مرتبط با اثربخشی کمیته حسابرسی مورد مطالعه و بررسی قرار گرفته

¹ Norman and etal

² Lin and etal

است. استقلال کمیته حسابرسی اغلب به عنوان ویژگی ضروری تاثیرگذار بر اثربخشی کمیته حسابرسی در فرایند نظارت بر گزارشگری مالی در نظر گرفته میشود زیرا اعضای کمیته مدیران خارجی و مستقل از مدیریت هستند. اهمیت استقلال در اکثریت توصیه ها و قوانین برای تشکیل اجباری کمیته حسابرسی منعکس میشود که توصیه یا الزام میکنند که اکثریت اعضای کمیته حسابرسی باید از مدیران غیرموظف باشند. تخصص و مهارت اعضای کمیته حسابرسی یا اندازه کمیته حسابرسی، ویژگی دیگری از ویژگیهای کمیته حسابرسی است که با اثربخشی کمیته حسابرسی ارتباط تنگاتنگی داشته است و در ادبیات تحقیقات پیشین به نحو چشمگیری مورد توجه قرار گرفته است. مطالعات نشان داده اند مهارت ها و تجارب حرفه ای اعضای کمیته در زمینه گزارشگری مالی یک عامل کاملاً آشکار مرتبط با اثربخشی کمیته حسابرسی است. همچنین تعداد جلسات کمیته حسابرسی یعنی به میزان اهمیتی که توسط اعضا برای شرکت قائل میشوند و به صورت جلسه برگزار میکنند تا اطلاعات شرکت را بررسی و کنترل نمایند. ارائه به موقع گزارش مالی از سوی شرکت ها، یکی از مؤلفه های اصلی گزارشگری باکیفیت است. پژوهشهای پیشین نشان داد هاند که ارائه به موقع گزارش مالی باعث غنای محتوای اطلاعاتی شده و در نتیجه بر ارزش بنگاه اثرگذار است که به عنوان تأخیر در گزارش حسابرسی از آن یاد میکنند. با توجه به مطالبی که در بالا ذکر شد، ادبیات پژوهش نشان میدهد که ویژگیهای کمیته های حسابرسی مانند اندازه، استقلال و تعداد جلسات کمیته حسابرسی در مطالعات پیشین مورد بررسی قرار نگرفته است و همچنین استفاده از دو مؤلفه ارزش شرکت و تأخیر در گزارش حسابرسی باعث میشود این مطالعه را با سایر مطالعات متمایز کند و ضروری است برای افزایش ارزش شرکت، راهکارهایی در زمینه کاهش تأخیر در گزارش حسابرسی و ویژگیهای کمیته حسابرسی ارائه شود. بنابراین احتمال می رود تأخیر در گزارش حسابرسی نقش تعدیل کننده ای بر روابط بین ویژگیهای شرکت و ارزش شرکت داشته باشند؛ چراکه این تأخیر ممکن است روند کاهشی در تهیه گزارش حسابرسی و تصمیمات مربوط به آن داشته باشد. از این رو، ضروری است به بررسی ارتباط بین ویژگیهای کمیته حسابرسی و ارزش شرکت با نقش تعدیل کننده تأخیر گزارش حسابرسی پرداخته شود.

بی شک مساله سرمایه گذاری یکی از مهمترین وظایف مدیران شرکت میباشد. در صورتی که مدیران بتوانند به درستی فرصت های سرمایه گذاری با ارزش (طرحهای با ارزش فعلی خالص مثبت) در بازار را تشخیص دهند و به میزان مناسب در هر یک از آن ها سرمایه گذاری نمایند، در نهایت این امر سبب رشد شرکت شده و ثروت سهام داران افزایش خواهد یافت و این امر سبب افزایش ارزش شرکت خواهد شد. اعتماد به نفس بیش از حد یک ویژگی شخصیتی است که میتواند به صورت اریب رفتاری و داشتن اعتقادات غیر واقعی (مثبت) در رابطه با هر یک از جنبه های یک پیشامد در شرایط عدم اطمینان تعریف شود. مدیرانی که دارای اعتماد به نفس بالا هستند اکثراً نسبت به تصمیمات خود و نتایج آنها علی الخصوص در زمینه تصمیمات سرمایه گذاری بسیار خوشبین هستند. یک تصمیمگیری مناسب در سرمایه گذاری کارآمد ممکن است باعث افزایش ارزش شرکت شود. از جمله عنوان ذهنیت گرایی پیش دآوری میباشد که بر رفتار منطقی افراد تأخیر میگذارد. بنابراین انتظار می رود خوش بینی و بدبینی بر رفتار سرمایه گذاری شرکتها تأخیرگذار باشد و از سویی دیگر با توجه به تحت تأخیر قرار گرفتن انتخاب پروژه ها با ریسک های متفاوت توسط خوش بینی و بدبینی مدیران میتوان این انتظار رو داشت که ارزش شرکت نیز تحت تأخیر این رفتار مدیران قرار خواهد گرفت. اگر چه مطالعات قبلی شواهدی ارائه میکنند که سرمایه گذاری شرکت های بزرگ براساس اولویت شخصی مدیریتی و تعصبات رفتاری میباشد، اما این مطالعات در مورد چگونگی تأخیر خوشبینی کاذب مدیریت در مورد سرمایه گذاری کارآمد را مورد بررسی قرار نمیدهد. مدیران خوشبین تامین مالی داخلی را بر تامین مالی خارجی ترجیح میدهند چرا که سرمایه گذاران در صورت تامین مالی خارجی ارزش شرکت را کم تر از واقع تخمین میزنند و از سرمایه گذاری در سهام شرکت ها را کاهش میدهند. حداقل سازی تحریفات سرمایه گذاری میتواند به کارآمدی سرمایه گذاری منجر شود. در یک بازار کامل پروژه ها با ارزش فعلی

مثبت تامین مالی میشوند در نتیجه سبب افزایش ارزش شرکت میشود. در نتیجه اجرای پروژه با ارزش فعلی مثبت سبب افزایش کارآمدی سرمایه گذارها خواهد شد (بیات و همکاران، ۱۳۹۹). ارزش شرکت، ادراک ذینفعان، به ویژه سرمایه گذاران، از سطح دستاورد شرکت مربوط به قیمت های بازار سهام است و با درصدها و مفاهیم اقتصادی که ارزش تجاری را در یک تاریخ معین منعکس می کند، اندازه گیری می شود. ارزش شرکت را میتوان با توانایی کنترل پتانسیل (مالی و غیر مالی) در بلندمدت برای وجود شرکت افزایش داد. بنابراین تلاش برای افزایش ارزش شرکت مورد نیاز است. با توجه به موارد فوق اهمیت تعیین ارزش شرکت و عوامل مؤثر بر آن مشخص می گردد. گزارشگری مسئولیت اجتماعی ابزاری است که مدیران ممکن است از آن برای به حداکثر رساندن رابطه بین ارزش شرکت و رشد پایدار آن استفاده کنند (پوپا و همکاران^۱، ۲۰۲۲). تئوری ذینفعان معتقد است که شرکت ها مسئولیت ایجاد ارزش برای سهامداران مختلف را دارند و توجیه نظری برای اینکه چرا گزارشگری مسئولیت اجتماعی می تواند بر ارزش شرکت تأثیر بگذارد را ارائه می دهند. در این زمینه، گزارشگری مسئولیت اجتماعی، اطلاعات ضروری در مورد تعهد یک شرکت به پایداری و مسئولیت اجتماعی را در اختیار ذینفعان قرار می دهد که می تواند به ایجاد اعتماد و شهرت آن ها کمک کند. این می تواند مزایای مختلفی را برای شرکت به همراه داشته باشد، مانند دسترسی بهتر به سرمایه، افزایش وفاداری مصرف کننده و بهبود روحیه کارکنان (السایق و همکاران^۲، ۲۰۲۰). از این رو، کیفیت حسابرسی ممکن است اثر گزارشگری مسئولیت اجتماعی را بر ارزش شرکت تعدیل کند. حسابرسی با کیفیت بالا می تواند اعتبار گزارشگری مسئولیت اجتماعی شرکت را با ارائه اطمینان از صحت و قابل اعتماد بودن اطلاعات ارائه شده افزایش دهد. این می تواند اعتماد ذینفعان را نسبت به تعهد شرکت به پایداری و مسئولیت اجتماعی افزایش دهد و منجر به بهبود روابط با سهامداران و افزایش عملکرد شرکت شود. در مقابل، حسابرسی ضعیف می تواند به عدم اعتماد و اطمینان به گزارشگری مسئولیت اجتماعی شرکت کمک کند که می تواند منجر به آسیب به شهرت، تضعیف روابط با سهامداران و کاهش ارزش شرکت شود (زاهد و همکاران^۳، ۲۰۲۳). در صورتیکه حسابرس نتیجه گیری نماید که یکنواختی قابل توجهی در صورت های مالی وجود ندارد، باید تعیین نماید که آیا صورت های مالی و گزارشهای حسابرسی، نیازمند تجدید میباشند یا خیر، در برخی موارد عدم خوانایی گزارش ها موجب میگردد که حسابرس به منظور تبیین شفاف تر موضوع و عدم گمراهی تصمیم گیرندگان از صورتهای مالی، اقدام به اضافه کردن بندهای توضیحی در گزارش حسابرسی کند (بلانکو و همکاران^۴، ۲۰۲۰). یکی از معیارهای بررسی محتوای گزارشگری مالی و حسابرسی گزارشهای مالی، به موقع بودن است که میتواند برای تهیه کنندگان اطلاعات، استفاده کنندگان اطلاعات و حسابرسان از اهمیت برخوردار باشد. به موقع بودن اطلاعات از سوی مراجع حرفه ای، مراجع قانونگذار، تحلیلگران مالی، مدیران و سرمایه گذاران مهم تلقی شده است و از این رو انتشار اطلاعات مالی باید بدون وقفه انجام شود. وقتی فاصله زمانی بین تاریخ صورتهای مالی و تاریخ انتشار آنها کوتاه باشد، استفاده کنندگان بهتر میتوانند از اطلاعات منتشر شده استفاده کنند. سرعت انتشار اطلاعات مالی طبق سرعت کار حسابرسی و ارائه گزارش حسابرسی تعیین میشود (آبدین و احمد^۵، ۲۰۱۲). تأخیر در ارائه گزارش حسابرسی تعداد روزهای تقویمی از پایان سال مالی تا تاریخ گزارش حسابرسی است (ویتورث و لامبرت^۶، ۲۰۱۴). عوامل گوناگونی ممکن است تأخیر در ارائه گزارش حسابرسی را تحت تأثیر قرار دهند (آبرناتی و همکاران^۷، ۲۰۱۷). از این رو شناسایی عوامل مؤثر بر تأخیر زمانی در ارائه

¹ Popa and etal

² Alsayegh and etal

³ Zahid and etal

⁴ Blanco and etal

⁵ Abidin, S., & N.A., Ahmad-Z

⁶ Whitworth, J., & T., Lambert

⁷ Abernathy and etal

گزارش حسابرسی و درک عوامل کاهنده آن جهت بهبود به موقع بودن اطلاعات اهمیت دارد. یکی از ابعاد مهم مرتبط با کاهش تأخیر در ارائه گزارش حسابرسی، نزدیکی جغرافیایی حسابرس به صاحبکار است (دونگ و همکاران^۱، ۲۰۱۸). هرچند حسابرسان محلی ممکن است کیفیت سود مشتریان را بهبود بخشند اما مشخص نیست آیا این امر سبب ارائه به موقع گزارش حسابرسی می شود یا خیر. به نظر می رسد حسابرسان نزدیک به صاحبکار میتوانند بیشتر با مشتری تعامل داشته باشند و اخبار خاص مشتری را با سهولت بیشتری دریافت کنند. این امر به دلیل آگاهی بیشتر از محیط اقتصادی و مقرراتی منطقه و تأثیر آن بر مشتری سبب میشود توانمندی حسابرسان در نظارت مؤثر و کارا بر مشتری افزایش یابد و با افزایش کارایی حسابرس، تأخیر در ارائه گزارش حسابرسی کاهش می یابد (چوی و همکاران^۲، ۲۰۱۲). یکی از مفاهیم کلیدی در ارزیابی کیفیت گزارشگری مالی و حسابرسی آن بحث به موقع بودن گزارشهای مالی و گزارش حسابرسی است. تأخیر در ارائه گزارش مالی و گزارش حسابرسی ارتباط نزدیکی با هم دارند و به موقع بودن ارائه صورتهای مالی در کنار به موقع بودن ارائه گزارش حسابرسی بحث میشود. عدم ارائه به موقع گزارش حسابرسی سبب تأخیر در انتشار اطلاعات میگردد. بنابراین مفید بودن اطلاعات افشاء شده در صورتهای مالی با عدم ارائه به موقع گزارش حسابرسی رابطه عکس داشته و سبب کاهش سودمندی اطلاعات میشود. به موقع بودن اطلاعات عامل مهم ارزیابی سودمندی گزارشهای مالی حسابرسی شده است و نگرانی دیرینه قانونگذاران، سهامداران، تحلیلگران، مدیران و حسابرسان است. شواهد حاکی از واکنش بازار به گزارش های مالی حسابرسی شده و اعمال جریمه برای شرکتهای دارنده تأخیر در گزارشگری مالی حسابرسی شده است. چون به موقع بودن صورتهای مالی حسابرسی شده تابعی از به موقع بودن گزارش حسابرسی است، بهبود به موقع بودن گزارش حسابرسی میتواند تأثیر قابل توجه بر به موقع بودن گزارشهای مالی حسابرسی داشته باشد. با این حال تغییرات اخیر محیط گزارشدهی قانونی و شرکتهای، دشواری ارائه گزارشهای مالی حسابرسی شده به موقع را افزایش داده است. به موقع بودن گزارش حسابرسی ویژگی مهمی در بازارهای نوظهور است و تحت تأثیر چند عامل است. درک این عوامل میتواند به بهبود فرآیند برنامه ریزی حسابرسی و افزایش اثربخشی حسابرسی کمک کند. هر چه تاریخ گزارش حسابرسی به تاریخ پایان سال مالی نزدیکتر باشد، گزارش حسابرسی به موقعتر ارائه شده است. در نتیجه مدت زمان ارائه گزارش حسابرسی طبق فاصله زمانی بین تاریخ پایان سال مالی شرکت تا تاریخ گزارش حسابرسی در نظر گرفته میشود (ویتورث و لمبرت، ۲۰۱۴). تأخیر در ارائه گزارش حسابرسی بحثی مهم در ارزیابی به موقع بودن اطلاعات مالی گزارش شده و حسابرسی آن است. تأخیر در ارائه گزارش حسابرسی به دلیل مسائل مبهم و مناقشه های بین حسابرسان و مشتریان است و مکانیزم معینی میتواند ضمن حل مناقشه ها، تأخیر گزارش حسابرسی را کاهش دهد (بلانکلی و همکاران^۳، ۲۰۱۴). در برخی مطالعات تأخیر در ارائه گزارش حسابرسی معیار معیار سنجش کارایی حسابرسی در نظر گرفته شده است. تمرکز اصلی مطالعات پیشین بر تعیین عوامل مؤثر بر تأخیر در ارائه گزارش حسابرسی است که طبق آن ویژگیهای حسابرسی و حسابرس (وابستگی حسابرس، سرپرستی حسابرس، خدمات غیرحسابرسی و تغییرحسابرس)، متغیرهای بنیادی خاص شرکت (پیچیدگی حسابرسی، عملیات خارجی یا تعداد شرکتهای تابعه)، وضعیت مالی مشتری (وجود زیان یا ریسک) و ریسک سازمانی (اهرم)، تأخیر حسابرسی را تحت تأثیر قرار میدهند (آبرناتی و همکاران، ۲۰۱۷). در زمینه ویژگیهای شرکت مواردی مانند اندازه شرکت، سودآوری، اهرم مالی، نوع صنعت، محتوای اطلاعات مالی و ارائه مجدد صورتهای مالی بررسی شده اند (بلانکلی و همکاران، ۲۰۱۴). یکی دیگر از عوامل مؤثر بر تأخیر ارائه گزارش حسابرسی، ویژگیهای حسابرس است. در این زمینه نقش اندازه حسابرس، ارائه خدمات غیر حسابرسی، ساختار حسابرسی، فناوری شرکت حسابرسی، دوره تصدی حسابرس، جابه جایی شریک

¹ Dong and etal

² Choi and etal

³ Blankley and etal

حسابرسی، ریسک حسابرسی، پیچیدگی حسابرسی، تخصص حسابرسان و تغییر حسابرس بررسی شده اند (راسمین و ایوانس^۱، ۲۰۱۷). در مطالعاتی نیز تأخیر در ارائه گزارش حسابرسی به نحوه ارتباط حسابرس و صاحبکار مرتبط شمرده شده است (دونگ و همکاران، ۲۰۱۸).

ویژگیهای کمیته حسابرسی: کمیته حسابرسی کمیته ای است که از طرف هیئت مدیره انتخاب می شود، از آنجایی که کیفیت گزارشات مالی برای سازمانها از اهمیت بسیار بالایی برخوردار است، لذا سازمانها برای انجام این کار اقدام به تشکیل کمیته حسابرسی میکنند. از جمله کاربرد کمیته حسابرسی این است که کمیته می تواند با انجام نظارت دقیق، کیفیت گزارشات مالی ارائه شده توسط سازمانها را افزایش دهد و همچنین کمیته حسابرسی به عنوان نماینده سهامداران می باشد که از منافع و حقوق آنها حفاظت می کند. طبق ماده ۲ منشور کمیته حسابرسی، هدف از تشکیل کمیته حسابرسی، کمک به ایفای مسئولیت نظارتی هیئت مدیره و بهبود آن جهت کسب اطمینان از موارد زیر می باشد: الف) اثربخشی فرآیندهای نظام راهبری، مدیریت ریسک و کنترل داخلی ب) سلامت گزارشگری مالی در حسابداری ابری ج) اثربخشی حسابرسی داخلی د) استقلال حسابرس مستقل و اثربخشی حسابرسی مستقل ه) رعایت قوانین سامانه مودبان، مقررات و الزامات. کمیته حسابرسی شامل ۳ تا ۵ عضو می باشد که توسط هیئت مدیره انتخاب و انتصاب می شوند. اکثر این اعضا مستقل هستند. همه اعضای کمیته حسابرسی دارای تخصص مالی می باشند، و رئیس کمیته حسابرسی حتماً باید یک عضو مستقل از هیئت مدیره باشد. در شرکتها، باید زیر نظر کمیته حسابرسی، واحد حسابرسی داخلی تشکیل گردد. با پیشنهاد کمیته حسابرسی و تصویب هیئت مدیره، مدیر حسابرسی داخلی انتخاب می گردد. واحد حسابرسی داخلی وظیفه دارد تا به طور مستمر کنترل داخلی را مورد ارزیابی قرار داده و نتیجه ارزیابی را به کمیته حسابرسی و هیئت مدیره ارائه دهد. در این مطالعه سه ویژگی کمیته حسابرسی در نظر گرفته شده است (شمیم و همکاران، ۲۰۲۵): ۱) اندازه کمیته حسابرسی: اندازه نشان دهنده این است که کمیته حسابرسی چه اندازه منابع و قدرت در اختیار دارد تا بتواند نظارت بر گزارشگری مالی و سایر مسئولیت های نظارتی خود را انجام دهد. ۲) استقلال کمیته حسابرسی: اعضای غیرموظف در کمیته حسابرسی نشان دهنده استقلال این کمیته می باشد. اعضای مستقل کمیته حسابرسی قضاوت مستقلی انجام می دهند و در نتیجه باعث می شود که فرایندهای نظارتی بهبود یافته و قابلیت اتکا و همچنین اعتبار گزارشات مالی افزایش یابد. ۳) تعداد جلسات کمیته حسابرسی: مدت زمانی است که نشان دهنده این است که کمیته حسابرسی چه مقدار از زمان، تخصص مالی، منابع و قدرت خود را در اختیار جلسات رسیدگی و نظارت قرار دهد تا بتواند نظارت بر گزارشگری مالی و سایر مسئولیتهای نظارتی خود را انجام دهد (شمیم و همکاران، ۲۰۲۵).

ارزش شرکت: ارزش شرکت فرآیندی است که طی آن ارزش فعلی یک شرکت محاسبه می شود و این ارزش می تواند برای اهداف مختلفی از جمله خرید یا فروش شرکت، سرمایه گذاری، ادغام و یا حتی ارزیابی عملکرد مدیریت مورد استفاده قرار گیرد. همچنین فرآیندی تحلیلی در تعیین ارزش فعلی دارایی های ثابت است و روش های متنوعی برای ارزش گذاری وجود دارد که برخی از روش های ارزش گذاری به صورت نسبی بوده و برخی از روشها به صورت حرفه ای و دقیق انجام می شود. به عبارت دیگر ارزش گذاری یک فرآیند پیچیده است و نیازمند دانش و تجربه کافی در زمینه مالی و حسابداری می باشد؛ هیچ روش واحدی برای ارزش گذاری وجود ندارد و انتخاب روش مناسب برای ارزش گذاری، به عوامل مختلفی مانند نوع شرکت، هدف ارزش گذاری و اطلاعات موجود بستگی دارد. ارزش شرکت بورسی و غیربورسی به معنای تعیین ارزش واقعی آن در یک لحظه خاص است، این ارزش می تواند با قیمت بازار سهام در شرکت های بورسی یا ارزش دارایی های آن در شرکت های غیربورسی متفاوت باشد. تفاوت ارزش شرکت های بورسی و غیربورسی نیز شامل موارد زیر می باشد: الف) اطلاعات: شرکت های بورسی موظف به انتشار اطلاعات مالی خود هستند، در حالیکه شرکت های

¹ Rusmin, R., & J., Evans

غیربوری ممکن است اطلاعات کمتری منتشر کنند. ب) مایع بودن: سهام شرکت‌های بوری به راحتی قابل خرید و فروش است؛ درحالیکه سهام شرکت‌های غیربوری ممکن است نقدشوندگی کمتری داشته باشد. ج) نظارت: شرکت‌های بوری تحت نظارت سازمان بورس هستند، درحالیکه شرکت‌های غیربوری ممکن است نظارت کمتری داشته باشند (شمیم و همکاران، ۲۰۲۵).

تأخیر در گزارش حسابرسی: به موقع بودن اطلاعات به عنوان یکی از اجزای مربوط بودن، از عناصر ویژگی‌های کیفی اطلاعات در بیانیه مفاهیم حسابداری مالی شماره ۲ و همچنین به عنوان یکی از محدودیتهای ویژگی‌های کیفی اطلاعات در چارچوب نظری ایران، نشان دهنده اهمیت وافر دستیابی به اطلاعات و گزارشات مالی در بازه زمانی مناسب است. تأخیر در زمان صدور گزارش حسابرسی به منزله قصور در ارائه اطلاعات به موقع و کاهش کیفیت اطلاعات گزارش شده است. کارایی گزارشگری مالی به عنوان یکی از ویژگیهای مهم در کیفیت گزارشگری سالانه محسوب میشود. کارایی گزارشگری مالی معمولاً در به موقع بودن اطلاعات که از اجزای ویژگی کیفی اطلاعات است، مستتر میباشد. با افزایش تأخیر، مفید بودن اطلاعات افشاء شده توسط شرکتها کاهش می یابد (بنت هاشم و بنت عبدالرحمن، ۲۰۱۱). تأخیر طولانی در افشای گزارشهای مالی حسابرسی شده به دلیل افزایش عدم تقارن اطلاعاتی بین مدیران و سهامداران یکی از مهمترین نگرانیهای سرمایه گذاران است (حیدری سورشجانی و جودکی چگنی، ۱۴۰۱).

مروری بر نتایج تجربی پژوهش

نقدی و همکاران (۱۴۰۴)، تأثیر نفوذ مدیریت و کمیته حسابرسی بر حسابرسان داخلی و ماهیت ضعف کنترل‌های داخلی بر ارزیابی حسابرسان داخلی را بررسی کردند. نتایج تحلیل واریانس مربوط به متغیر ارزیابی حسابرسان داخلی نشان داد که احتمال ارزیابی ضعف کنترل‌های داخلی مربوط به فرایند خاص به عنوان ضعف با اهمیت توسط حسابرسان داخلی نسبت به ضعف فراگیر کنترل‌های داخلی بیشتر است. علاوه براین، همسو با نظریه استدلال انگیزشی نفوذ کمیته حسابرسی یا مدیریت بر ارزیابی ضعف فراگیر کنترل‌های داخلی توسط حسابرسان داخلی تأثیر نمیگذارد، بطوریکه حسابرسان داخلی به منظور جلب رضایت مدیران و کمیته حسابرسی از گزارش ضعفهای فراگیر اجتناب ورزیده و این کنترل داخلی را علی رغم نادیده گرفته شدن آن، به عنوان کنترل موثر تلقی مینمایند.

محمدرضایی و همکاران (۱۴۰۳)، تأخیر در گزارش حسابرسی شرکت فرعی: نقش زمان گزارشگری شرکت اصلی را بررسی نمودند. نتایج نشان میدهد که بین تأخیر در گزارش حسابرسی شرکت فرعی و هر سه متغیر، تاریخ مجمع عمومی سالیانه شرکت اصلی در سال جاری، تاریخ مجمع عمومی سالیانه شرکت اصلی در سال قبل و میانگین تأخیر در گزارش حسابرسی چهار سال قبل شرکت اصلی، رابطه مستقیمی وجود دارد. یافته های پژوهش حاضر بیانگر آن است که رابطه شرکت اصلی تابعه فقط بر عملیات شرکت تابعه موثر نیست و میتواند سیاستهای گزارشگری مالی آنها را نیز تحت تأثیر قرار دهد. با توجه به افزایش روزافزون گروه های تجاری شواهد ارائه شده توسط این پژوهش میتواند برای طیف وسیعی از استفاده کنندگان مانند حسابرسان، فعالان بازار سرمایه و نهادهای ناظر، اهمیت سیاستهای گزارشگری مالی شرکت اصلی بر رویه های گزارشگری مالی شرکتهای تابعه را برجسته نماید.

خیری و حیدرپور (۱۴۰۳)، تأثیر تفکیک اقلام تعهدی در قدرت پیش بینی آنها درباره ارزش شرکت را بررسی نمودند. تعداد ۱۸۴ شرکت از بورس اوراق بهادار تهران و فرابورس در دوره زمانی سالهای ۱۳۸۸ الی ۱۴۰۰ بررسی شدند. در نهایت مدارک تجربی فرض اصلی مقاله را در اکثر صنایع رد و تنها در تعداد معدودی از صنایع تایید میکنند. دلیل رد

¹ Binti Hashim, U. J, Binti Abdul Rahman, R

شدن فرضیه های این پژوهش را میتوان در ویژگیهای خاص شرکتهای ایرانی و ویژگیهای خاص بازار سرمایه ایران جستجو کرد.

شمیم و همکاران (۲۰۲۵)، در پژوهشی به بررسی رابطه بین ویژگی های کمیته حسابرسی و ارزش شرکت با نقش تعدیل کننده تاخیر گزارش حسابرسی پرداختند. این مطالعه از روش رگرسیون اثرات تصادفی و روش رگرسیون اثرات ثابت بر روی یک مجموعه داده پانل با استفاده از بسته نرم افزاری STATA برای آزمون فرضیه ها و انجام تخمین ها استفاده کرده است. این مطالعه نشان داد که عبارت اثر متقابل (تعداد جلسات کمیته * تاخیر در گزارش حسابرسی) دارای یک پیوند منفی معنادار با ارزش شرکت است. علاوه بر این، دریافتیم که تاخیر در گزارش حسابرسی تأثیر تعدیل کننده ای بر رابطه بین تعداد جلسات کمیته و ارزش شرکت در زمینه شرکتهای بورسی در بنگلادش دارد. این مطالعه برای فعالان تجاری و سیاست گذاران مفید می باشد.

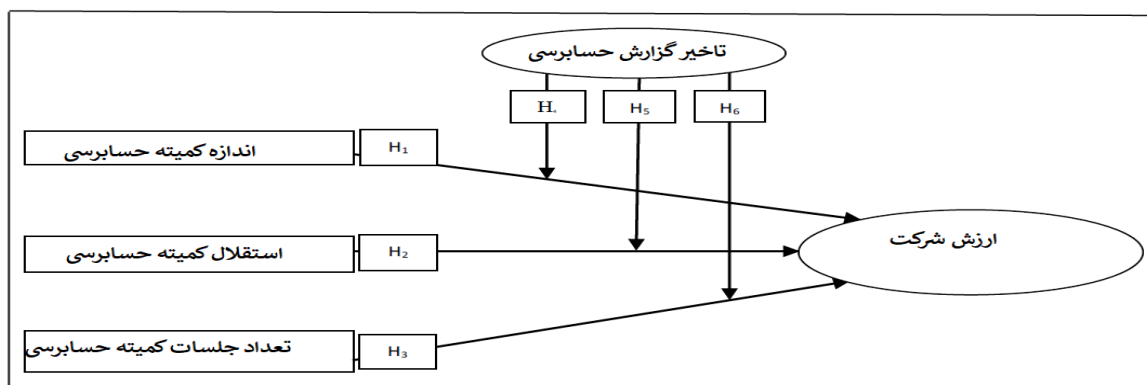
هائو و فام^۱ (۲۰۲۴)، رابطه مثبتی بین مشغله کاری کمیته حسابرسی و حق الزحمه دریافتی توسط وی در بازار سرمایه چین مشاهده نمودند. نتایج نشان از رابطه معنادار بین مشغله کاری اعضای کمیته حسابرس و حق الزحمه دریافتی توسط وی در بازار سرمایه وجود دارد.

سینگ و همکاران^۲ (۲۰۲۴)، موضوعی با عنوان روابط میان مشغله کاری کمیته حسابرسی و محافظه کاری را بررسی نمودند. آنها دریافتند بین مشغله کاری کمیته حسابرسی و محافظه کاری به عنوان معیاری از کیفیت گزارشگری مالی رابطه معکوسی وجود دارد.

فرضیات اصلی و فرعی به صورت ذیل تدوین شده است:

- ✓ فرضیه اصلی: بین ویژگیهای کمیته حسابرسی و ارزش شرکت با نقش تعدیل کننده تأخیر گزارش حسابرسی ارتباط وجود دارد.
- ✓ فرضیه فرعی اول: بین اندازه کمیته حسابرسی و ارزش شرکت با نقش تعدیل کننده تأخیر گزارش حسابرسی ارتباط وجود دارد.
- ✓ فرضیه فرعی دوم: بین استقلال کمیته حسابرسی و ارزش شرکت با نقش تعدیل کننده تأخیر گزارش حسابرسی ارتباط وجود دارد.
- ✓ فرضیه فرعی سوم: بین تعداد جلسات کمیته حسابرسی و ارزش شرکت با نقش تعدیل کننده تأخیر گزارش حسابرسی ارتباط وجود دارد.

مدل مفهومی پژوهش

¹ Hao, J., & Pham, V. T

² Singh and etal

نمودار (۱): مدل مفهومی پژوهش

روش پژوهش

همانطور که گفته شد در این مطالعه به بررسی رابطه بین ویژگیهای کمیته حسابرسی و ارزش شرکت با نقش تعدیل کننده تأخیر گزارش حسابرسی پرداخته میشود. تحقق حاضر که جزء تحقیقات توصیفی - تحلیلی به شمار میرود و از نظر هدف، کاربردی و جزء تحقیقات تاریخی یا علی پس رویدادی می باشد. به دلیل اینکه رابطه بین متغیرها با یکدیگر مورد بررسی قرار می گیرد از نظر آماری روش همبستگی می باشد. که به شناخت رابطه در صورت وجود بین متغیرها می پردازد. هدف از مطالعه همبستگی برقراری یک رابطه با نبود آن و به کارگیری روابط در انجام پیش بینی هاست. این نوع تحقیقات با استفاده از داده های پانلی استخراج شده از صورتهای مالی شرکتها در بازه زمانی مشخص مانند ۱۳۹۸ الی ۱۴۰۳ انجام میشود که در یک مدل آماری یا مدل لجستیک تنظیم میگردد و با توجه به روش اندازه گیری متغیرها، میتوان تجزیه و تحلیل های مورد نیاز را انجام داد و به نتایج مورد نظر دست یافت. جامعه آماری مربوط به شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار میباشد که از بین سالهای ۱۳۹۸ الی ۱۴۰۳ انتخاب شده اند و برای تعیین نمونه آماری نیز از روش حذفی سیستماتیک استفاده شده است که شروط آن در ذیل آمده است:

- ✓ در بازه زمانی مورد بررسی اطلاعات شرکتها در دسترس باشد و دارای نقص نباشد.
- ✓ سال مالی آنها منتهی به پایان اسفندماه باشد، تا قابلیت مقایسه داشته باشد.
- ✓ در سالهای مورد بررسی تغییر فعالیت یا تغییر سال مالی نداشته باشند.
- ✓ در طول زمان تحقیق، شرکتها عضو بورس باشند و از عضویت آنها ۲ سال گذشته باشد.
- ✓ حقوق صاحبان سهام شرکتها منفی نباشد.
- ✓ در شرکتها وقفه معاملاتی بیشتر از ۶ ماه اتفاق نیفتاده باشد.
- ✓ لازم به ذکر است پس از انجام غربال فوق، نمونه آماری که تعداد آنها به ۲۲۷ شرکت می رسد.

جدول (۱): نمونه آماری

۱۱۳۵	کلیه شرکتهای پذیرفته شده در بورس و تعیین نمونه آماری از سال ۱۳۹۸ تا ۱۴۰۳
(۲۰۲)	اطلاعات مالی شرکتها در دسترس نبوده و یا ناقص بوده است.
(۱۶۶)	پایان سال مالی شرکتها اسفندماه نباشد و یا تغییر سال مالی داشته باشند.
(۱۷۵)	شرکتها زیان انباشته داشته باشند و حقوق صاحبان سهام آنها منفی باشد.
(۱۸۰)	شرکتها در طول دوره تحقیق عضو بورس نباشند یا از زمان عضویت آنها ۲ سال نگذشته باشد.
(۱۸۵)	شرکتها دارای وقفه مالیاتی بیش از ۴ ماه باشند.
۲۲۷	نمونه انتخابی

مدلهای رگرسیونی به شرح ذیل تنظیم شده است:

مدل اول:

$$FMV_{it} = \beta_0 + \beta_1 ACS_{it} + \beta_2 ACI_{it} + \beta_3 ACM_{it} + \beta_4 FSZ_{it} + \beta_5 LEV_{it} + \beta_6 PRF_{it} + e_{it}$$

مدل دوم:

$$FMV_{it} = \beta_0 + \beta_1 ACS_{it} + \beta_2 ACI_{it} + \beta_3 ACM_{it} + \beta_4 ARL_{it} + \beta_5 ACS_{it} * ARL_{it} + \beta_6 ACI_{it} * ARL_{it} + \beta_7 ACM_{it} * ARL_{it} + \beta_8 FSZ_{it} + \beta_9 LEV_{it} + \beta_{10} PRF_{it} + e_{it}$$

که در آن:

متغیر وابسته:

FMV: ارزش شرکت

متغیرهای مستقل:

ACS: اندازه کمیته حسابرسی

ACI: استقلال کمیته حسابرسی

ACM: تعداد جلسات کمیته حسابرسی

متغیر تعدیلی:

ARL: تأخیر در گزارش حسابرسی

متغیرهای کنترلی:

FSZ: اندازه شرکت

LEV: اهرم مالی شرکت

PRF: سودآوری شرکت

روش اندازه‌گیری متغیرهای پژوهش

جدول اندازه‌گیری متغیرهای پژوهش به شرح ذیل می‌باشد:

جدول (۲): روش اندازه‌گیری متغیرها

متغیرها	نماد	روش اندازه‌گیری
ارزش شرکت	FMV	ارزش بازار آزاد با نسبت Q توین محاسبه می‌شود که به صورت نسبت ارزش بازار حقوق صاحبان سهام به علاوه ارزش دفتری بدهی‌ها به ارزش دفتری کل دارایی‌ها در هر سال محاسبه می‌شود.
اندازه کمیته حسابرسی	ACS	تعداد اعضای کمیته حسابرسی یک شرکت در سال.
استقلال کمیته حسابرسی	ACI	نسبت مدیران مستقل (مدیران) به تعداد کل اعضای کمیته حسابرسی یک شرکت در سال.
تعداد جلسات هیئت مدیره	ACM	تعداد جلسات کمیته حسابرسی یک شرکت که در یک سال برگزار می‌شود.
تأخیر در گزارش حسابرسی	ARL	تعداد روزهایی که از پایان دوره حسابداری مالی تا تاریخ امضای گزارش حسابرس می‌گذرد.
اندازه شرکت	FSZ	لگاریتم طبیعی کل دارایی‌ها در پایان هر سال
اهرم مالی شرکت	LEV	نسبت کل بدهی‌ها به کل دارایی‌ها در هر سال.
سودآوری شرکت یا بازده دارایی	ROA یا PRF	نسبت سود خالص به کل دارایی‌ها در هر سال.

یافته‌های پژوهش

جدول (۳): آمار توصیفی متغیرها

نماد	متغیر	کشیدگی	چولگی	انحراف معیار	کمینه	بیشینه	میانه	میانگین
Y	ارزش شرکت	۱/۷۲۵	۱/۸۴۰	۰/۰۴۶۰	۰/۰۶۶	۰/۲۶۶	۰/۰۵۱	۰/۰۶۲۸
X1	اندازه کمیته حسابرسی	۱/۸۶۳	۰/۶۱۳	۰/۲۰۹۶	۰/۰۲۲	۰/۹۹۹	۰/۷۱۳	۰/۶۷۱۵
X2	استقلال کمیته حسابرسی	۱/۸۵۴	۱/۲۵۲	۰/۴۶۴۸	۰/۰۱۲	۰/۷۰۳	۰/۵۹۹	۰/۷۰۹۶
X3	تعداد جلسات کمیته حسابرسی	۱/۸۳۵	۱/۵۸۲	۰/۵۰۷۶	۰/۰۲	۰/۹۰۱	۰/۸۶۱	۰/۹۴۸۸

۰/۲۱۱۰	۰/۱۴۸	۰/۶۴۲	۰/۱۵	۰/۲۲۴۰	۱/۶۵۵	۱/۱۸۲	X4	تأخیر در گزارش حسابرسی
۰/۱۶۴۱	۰/۱۱۷	۰/۱۸۵۱	۰/۱۲۱	۰/۱۶۴۴	۱/۱۵۴	۱/۸۱۴	X5	تعدیل اندازه کمیته حسابرسی در تأخیر در گزارش حسابرسی
۰/۱۷۳۸	۰/۱۴۲	۰/۷۵۷	۰/۱۱۱	۰/۱۳۴۰	-۱/۰۲۷	۱/۷۷۱	X6	تعدیل استقلال کمیته حسابرسی در تأخیر در گزارش حسابرسی
۰/۰۷۵۲	۰/۰۶۸	۰/۱۸۵۷	۰/۰۹	۱/۹۹۶۹	۱/۴۰۵	۱/۹۹۸	X7	تعدیل تعداد جلسات کمیته حسابرسی در تأخیر در گزارش حسابرسی
۰/۹۵۵۵	۰/۱۸۶۲	۰/۹۰۱	۰/۱۵۷	۰/۵۱۳۷	۱/۵۸۸	۱/۷۳۶	X8	اندازه شرکت
۰/۱۲۵۷	۰/۱۰۵	۰/۶۴۲	۰/۰۴۵	۰/۲۸۲۵	۰/۵۵۹	۱/۸۱۲	X9	اهرم مالی شرکت
۰/۷۲۸۱	۰/۶۳۹	۰/۹۰۵	۰/۰۶۵	۰/۵۸۵۲	۱/۰۶۹	۱/۶۵۱	X10	سودآوری شرکت

چنانچه در جدول فوق ملاحظه می شود در اکثر داده ها، مقادیر میانه به میانگین نزدیک می باشد که نشان دهنده توزیع نامتقارن داده ها می باشد. همچنین، مقادیر چولگی بدست آمده برای همه متغیرها مثبت می باشد که بیان کننده توزیع نامتقارن داده ها با کشیدگی به سمت مقادیر بالاتر است.

آزمون عدم همخطی VIF

جدول (۴): نتایج آزمون عدم همخطی VIF

نتیجه	تلورانس	آماره VIF	معادله مورد نظر
تایید عدم همخطی	۰/۷۱	۱/۰۹	ارزش شرکت
تایید عدم همخطی	۰/۷۵	۱/۰۷	اندازه کمیته حسابرسی
تایید عدم همخطی	۰/۸۲	۱/۱۱	استقلال کمیته حسابرسی
تایید عدم همخطی	۰/۸۱	۱/۲۱	تعداد جلسات کمیته حسابرسی
تایید عدم همخطی	۰/۸۶	۱/۰۷	تأخیر در گزارش حسابرسی
تایید عدم همخطی	۰/۷۷	۱/۰۸	تعدیل اندازه کمیته حسابرسی در تأخیر در گزارش حسابرسی
تایید عدم همخطی	۰/۷۶	۱/۰۵	تعدیل استقلال کمیته حسابرسی در تأخیر در گزارش حسابرسی
تایید عدم همخطی	۰/۷۳	۱/۰۸	تعدیل تعداد جلسات کمیته حسابرسی در تأخیر در گزارش حسابرسی
تایید عدم همخطی	۰/۷۲	۱/۱۱	اندازه شرکت
تایید عدم همخطی	۰/۷۱	۱/۲۱	اهرم مالی شرکت
تایید عدم همخطی	۰/۸۰	۱/۰۴	سودآوری شرکت

اگر تورم واریانس کمتر از ۵ و تلورانس کمتر از یک باشد همخطی در مدل وجود ندارد. یکی دیگر از فروض رگرسیون عدم وجود همخطی بین متغیرهای مستقل در مدل رگرسیونی میباشد. در جدول بالا مشخص گردید که با توجه به آماره بدست آمده برای تورم واریانس و تلورانس متغیرهای مدل، همخطی در مدل رگرسیونی وجود ندارد.

بررسی مدل پژوهش با استفاده از آزمون های چاو و هاسمن

جدول (۵): نتیجه آزمون چاو و هاسمن

نتیجه	سطح معناداری	درجه آزادی	آماره آزمون	
استفاده از مدل پانل دیتا	۰/۰۰۰	(۲۲۶ ، ۱۱۳۴)	۵/۷۳	مدل رگرسیونی اول
استفاده از مدل پانل دیتا	۰/۰۰۰	(۲۲۶ ، ۱۱۳۴)	۱۲/۰۴	مدل رگرسیونی دوم
نتیجه	سطح معناداری	درجه آزادی	آماره آزمون	
اثرات ثابت	۱/۰۰۰	۶	۰/۰۰۰	مدل رگرسیونی اول
اثرات ثابت	۱/۰۰۰	۱۰	۰/۰۰۰	مدل رگرسیونی دوم

ملاحظه می‌شود سطح معناداری آزمون چاو بیش از $\alpha=۰/۰۵$ محاسبه شده لذا با اطمینان ۹۵٪ امکان برآورد مدل با استفاده از روش پانل تأیید می‌شود. با توجه به اینکه فرض صفر آزمون چاو مبنی بر برابری عرض از مبدأها رد شد، در ادامه به منظور تشخیص وجود اثرات ثابت یا وجود اثرات تصادفی از آزمون هاسمن استفاده می‌شود. ملاحظه می‌شود سطح معناداری آزمون چاو بیش از $\alpha=۰/۰۵$ محاسبه شده لذا با اطمینان ۹۵٪ امکان برآورد مدل با استفاده از روش پانل تأیید می‌شود. با توجه به اینکه فرض صفر آزمون چاو مبنی بر برابری عرض از مبدأها رد شد، در ادامه به منظور تشخیص وجود اثرات ثابت یا وجود اثرات تصادفی از آزمون هاسمن استفاده می‌شود. برای رد فرضیه صفر و تأیید استفاده از اثرات ثابت میبایست سطح معنی داری کمتر از $۰/۰۵$ باشد. اما اگر سطح معنی داری آزمون هاسمن $prob=۱/۰۰۰$ محاسبه شود آزمون هاسمن توانایی تشخیص بین اثرات ثابت و تصادفی را ندارد. بنابراین باید از معیار دیگری برای انتخاب بین اثرات ثابت و تصادفی استفاده کرد. همانطور که در جدول ۶ ملاحظه می‌شود سطح معناداری آزمون هاسمن $prob=۱/۰۰۰$ محاسبه شده لذا در تخمین از اثرات ثابت استفاده می‌شود. در جدول ذیل توانایی اثرات تصادفی در تبیین مدل خلاصه شده است:

جدول (۶): توانایی اثرات تصادفی در تبیین مدل پانل دیتا

نتیجه	مقدار ناتوانی اثرات تصادفی	مقدار توانایی اثرات تصادفی
استفاده از اثرات ثابت برای هر دو مدل	۰/۵۹	۰/۴۱

با توجه به اینکه مطابق جدول بالا اثرات تصادفی کمتر از پنج دهم از تغییرات را قادر به توضیح دادن است، بنابراین در تخمین از اثرات ثابت استفاده می‌شود.

تخمین مدل اول

جدول (۷): نتایج برازش مدل رگرسیونی اول

متغیر پاسخ = ارزش شرکت			
سطح معناداری	آماره آزمون t	ضرایب رگرسیونی	متغیرهای مستقل
۰/۰۰۰	۱/۴۷	۰/۰۳۸	ثابت معادله (α)
۰/۰۰۲	۱/۱۹	۰/۰۳۳	اندازه کمیته حسابرسی
۰/۰۰۱	۱/۲۲	۰/۰۳۵	استقلال کمیته حسابرسی
۰/۰۰۳	۱/۶۵	۰/۰۳۲	تعداد جلسات کمیته حسابرسی
۰/۰۶۲	۱/۵۱	۰/۰۳۳	اندازه شرکت
۰/۰۶۶	۱/۹	۰/۰۳۳	اهرم مالی شرکت
۰/۰۷۲	۱/۲۳۵	۰/۰۲۹	سودآوری شرکت
سطح معناداری = ۰/۰۰۰			آماره آزمون $F = ۷۸۱۹/۶$

ضریب تعیین = ۰/۹۵

آماره دوربین واتسون: ۲/۱۸

همانطور که در جدول فوق ملاحظه می‌شود رابطه بین ویژگیهای کمیته حسابرسی و ارزش شرکت مورد سنجش قرار گرفته است. طبق نتایج حاصله سطح معناداری صفر و آماره دوربین واتسون نیز ۲/۱۸ گزارش شده و جهت تأیید فرضیه این عدد می‌بایست بین ۱/۵ و ۲/۵ قرار گرفته باشد. بنابراین دو شرط لازم برای تأیید فرضیه فوق برقرار است و همچنین آماره F و ضریب تعیین نیز در تأیید فرضیه فوق نقش دارند. در این مطالعه با توجه به سطح معناداری نتایج نشان داده است که هر یک از متغیرهای مستقل مانند اندازه، استقلال و تعداد جلسات کمیته حسابرسی ولی متغیرهای کنترلی مانند اندازه شرکت، اهرم مالی و سودآوری با ارزش شرکت رابطه معناداری ندارد؛ چراکه سطح معناداری بیشتر از ۵ درصد شده است.

تخمین مدل دوم

جدول (۸): نتایج برازش مدل رگرسیونی دوم

متغیر وابسته = ارزش شرکت			
سطح معناداری	آماره آزمون t	ضرایب رگرسیونی	متغیرهای مستقل
۰/۰۰۰	۴/۲۴۵	۰/۰۲۲۲	ثابت معادله (α)
۰/۰۰۰	۸/۲۵۴	۰/۰۲۳۵	اندازه کمیته حسابرسی
۰/۰۰۰	۳/۲۱۵	۰/۰۴۱۵	استقلال کمیته حسابرسی
۰/۰۰۰	۹/۷۵۵	۰/۰۲۵۸	تعداد جلسات کمیته حسابرسی
۰/۰۰۰	-۲/۲۵۸	-۰/۰۵۱۴	تأخیر در گزارش حسابرسی
۰/۰۰۰	-۱/۱۵۷	-۰/۰۲۳۵	تعدیل اندازه کمیته حسابرسی * تأخیر در گزارش حسابرسی
۰/۰۰۰	-۳/۳۳۳	-۰/۰۳۵۸	تعدیل استقلال کمیته حسابرسی * تأخیر در گزارش حسابرسی
۰/۰۰۰	-۱/۳۵۸	-۰/۰۵۷۸	تعدیل تعداد جلسات کمیته حسابرسی * تأخیر در گزارش حسابرسی
۰/۰۰۰	۲/۲۲۵	۰/۰۴۴۲	اندازه شرکت
۰/۰۰۰	-۱/۱۳۵	-۰/۰۳۵۴	اهرم مالی شرکت
۰/۰۰۰	۴/۳۲۵	۰/۰۲۵۰	سودآوری شرکت
سطح معناداری = ۰/۰۰۰			آماره آزمون F = ۲۵/۳۶
ضریب تعیین = ۰/۹۰			آماره دوربین واتسون: ۲/۱۵
			ضریب تعیین تعدیل شده: ۰/۸۵

طبق جدول فوق که اثر تعدیلی تأخیر در گزارش حسابرسی بر رابطه بین ویژگیهای کمیته حسابرسی و ارزش شرکت را مورد بررسی قرار داده است؛ از آنجا که آماره دوربین واتسون ۲/۱۵ و این عدد بین بازه ۱/۵ تا ۲/۵ قرار دارد، می‌توان به عدم خود همبستگی بین خطاها به عنوان یکی دیگر از پیش‌فرض‌های رگرسیون نیز پی برد؛ و با توجه به سطح معناداری که صفر شده است می‌توان گفت متغیرهای فوق بر ارزش شرکت تأثیرگذارند. همچنین مقدار آماره F نیز که ۲۵/۳۶ شده است، در تعیین تأیید فرضیه فوق نقش دارد؛ و بر اساس ضریب تعیین که ۰/۹۰ و ضریب تعیین تعدیل شده ۰/۸۵ شده است نیز مشخص می‌شود که رابطه‌ای معنادار میان متغیرهای فوق برقرار است و فرضیه را تأیید می‌کند.

معنی دار بودن ضرایب بدست آمده با آماره t و سطح معنی داری مربوط به آن سنجیده می‌شود در جدول بالا مشخص است که سطح معنیداری مربوط به متغیرهای کنترلی با اطمینان بیش ۹۹ درصد مورد تأیید می‌باشد.

بحث و نتیجه گیری

به صورت کلی نتایج نشان داد که ارتباط بین ویژگیهای کمیته حسابرسی و ارزش شرکت با نقش تعدیل کننده تأخیر گزارش حسابرسی معنادار می‌باشد. به عبارتی ویژگیهای کمیته حسابرسی مانند اندازه، استقلال و تعداد جلسات کمیته حسابرسی میتواند منجر به بهبود وضعیت عملکرد شرکت و ارزش شرکت شود اما تأخیر گزارش حسابرسی به دلیل عدم به موقع بودن آن و یا عدم تصمیمات مناسب و به موقع باعث میشود که ارزش شرکت را کاهش دهد. بنابراین ویژگیهای کمیته حسابرسی میتواند در گرفتن تصمیمات آتی و کلی شرکت نقش داشته باشند و منجر شوند که عملکرد شرکت با نظارت و ارزیابی بیشتری دنبال شود اما تأخیر در گزارش حسابرسی میتواند مانع از این مسیر گردد و باعث شود تصمیم گیری های آتی شرکت با مشکل مواجه شود و عدم تصمیم به موقع باعث ایجاد تغییرات منفی در عملکرد شرکت میشود و در نتیجه ارزش و اعتبار شرکت را نیز کاهش میدهد به طوری که میتوان از ویژگیهای کمیته حسابرسی کمک نمود تا ارزش شرکت را تقویت نمایند و همچنین با کاهش تأخیر در گزارش حسابرسی و به موقع بودن آن باعث بهبود وضعیت شرکت و یا ارزش شرکت گردند که این نتایج میتواند به حسابرسان و اعضای کمیته حسابرسی بفهماند که گزارش حسابرسی خود را به موقع و مناسب تحویل دهند تا در تصمیمگیریها بتوان از آن بهره برد. نتایج نشان میدهد که اندازه، استقلال و تعداد جلسات کمیته حسابرسی میتواند شرکتها را برای عملکردی بهتر تشویق نماید و منجر به رسیدگی و نظارت بیشتری گردد یعنی ارزش و اعتبار و اطمینان شرکت را بالا ببرد و تأخیر در گزارش حسابرسی که اثری کاهنده بر ارزش شرکت دارند را مدیریت نمایند تا بتوانند مسیری صحیح برای حفظ ارزش شرکت حفظ نماید.

نتایج پژوهش در خصوص فرضیه فرعی اول حاکی از آن است که بین اندازه کمیته حسابرسی و ارزش شرکت با نقش تعدیل کننده تأخیر گزارش حسابرسی ارتباط وجود دارد؛ چنانچه شواهد نشان داد اندازه کمیته حسابرسی و ارزش شرکت باهم رابطه مثبت دارند اما تعدیل تأخیر گزارش حسابرسی با ارزش شرکت رابطه منفی دارد. به عبارتی اندازه کمیته حسابرسی باعث تقویت ارزش شرکت میگردد ولی عدم به موقع گزارش حسابرسی میتواند موجب کاهش ارزش شرکت و افزایش ریسک شرکت گردد. بنابراین، بین ویژگیهای کمیته حسابرسی و ارزش شرکت با نقش تعدیل کننده تأخیر گزارش حسابرسی ارتباط وجود دارد؛ شواهد نشان داده است ویژگیهای کمیته حسابرسی مانند استقلال، اندازه و تعداد جلسات میتواند ارزش شرکت را تحت تأثیر قرار دهد اما تأخیر گزارش حسابرسی باعث کاهش در فرآیند حسابرسی و ارزش شرکت میشود. به عبارتی ویژگیهای کمیته حسابرسی و ارزش شرکت رابطه مثبت دارند ولی تأخیر در گزارش حسابرسی با ارزش شرکت رابطه منفی ایجاد میکند و باعث کاهش ارزش شرکت میگردد؛ چراکه عدم به موقع گزارش حسابرسی باعث کاهش تصمیمات مناسب برای شرکت میگردد. این نتایج با پژوهش شمیم و همکاران (۲۰۲۵)، هائو و فام (۲۰۲۴)، سینگ و همکاران (۲۰۲۴)، محمدرضایی و همکاران (۱۴۰۳)، نقدی و همکاران (۱۴۰۴)، همراستا و همسو می‌باشد.

نتایج پژوهش در خصوص فرضیه فرعی دوم حاکی از آن است که بین استقلال کمیته حسابرسی و ارزش شرکت با نقش تعدیل کننده تأخیر گزارش حسابرسی ارتباط وجود دارد؛ شواهد نشان داد استقلال کمیته حسابرسی بتواند ارزش شرکت را تحت تأثیر قرار دهد و موجب تقویت آن گردد؛ اما تأخیر در گزارش حسابرسی باعث کاهش ارزش شرکت میگردد. به عبارتی استقلال کمیته حسابرسی با ارزش شرکت رابطه مثبت دارد ولی عدم به موقع گزارش حسابرسی با ارزش شرکت

رابطه منفی دارد و باعث کاهش کیفیت عملکرد شرکت و در نتیجه افت ارزش و اعتبار شرکت میگردد. این نتایج با پژوهش شمیم و همکاران (۲۰۲۵)، جاسکو و ساهلسترم (۲۰۲۴)، خیری و حیدریور (۱۴۰۳)، همراستا و همسو می‌باشد. نتایج پژوهش در خصوص فرضیه فرعی سوم حاکی از آن است که بین تعداد جلسات کمیته حسابرسی و ارزش شرکت با نقش تعدیل کننده تأخیر گزارش حسابرسی ارتباط وجود دارد؛ چنانچه شواهد نشان داد تعداد جلسات کمیته حسابرسی نیز میتواند منجر به بهبود وضعیت ارزش شرکت گردد ولی تأخیر در گزارش حسابرسی مانع از این اثرگذاری میشود چراکه عدم به موقع گزارش حسابرسی میتواند شرکت را از گرفتن تصمیمات مهم و به موقع باز دارند در نتیجه نقش کاهنده در ارزش شرکت داشته باشد. هرچند تعداد جلسات کمیته حسابرسی میتواند منجر به بهبود تصمیمگیریها شود و در نتیجه ارزش شرکت را بالا ببرد. این نتایج با پژوهش شمیم و همکاران (۲۰۲۵)، اواینگ و همکاران (۲۰۲۴)، بذرافشان و جعفرزاده (۱۴۰۳)، همراستا و همسو می‌باشد.

پیشنهادات کاربردی و برای محققان آتی

۱) در خصوص فرضیه فرعی اول پیشنهاد میشود برای حفظ ارزش خود به ویژگیهای کمیته حسابرسی اهمیت دهند؛ برای اینکه نتایج بهتری در عملکرد خود کسب نمایند باید از اعضای کمیته حسابرسی برای نظارت و ارزیابی بهتر مسولیتهای شرکت و تصمیمگیریهای مدیریتی کمک بگیرند تا بتوانند به نتایج بهتری دست یابند. میتوان در این راستا الگوها و استراتژیهای طراحی نمود تا بتوان برای به موقع بودن تهیه گزارش حسابرسی نیز مورد استفاده قرار داد تا بتواند از این طریق به وضعیت شرکت کمک نمود و در نتیجه ارزش، اعتبار و اطمینان شرکت را تقویت نماید. شرکتهای برای حفظ ارزش شرکت به اندازه کمیته حسابرسی اهمیت دهند تا براساس بزرگی شرکتهای و میزان فعالیتهای انجام شده از تعداد حسابرسان متخصص و مجرب استفاده نمایند تا بتوانند به نتایج بهتری دست یابند. میبایست برای اعضای کمیته حسابرسی کلاسهای متناسب با حسابرسی برگزار کرد تا بتوانند گزارشات خود را به موقع تحویل دهند و از این طریق در تصمیم گیریها از آن بهره ببرند تا بدین وسیله ارزش شرکت را حفظ نمایند. بنابراین تلاش اندازه کمیته حسابرسی در به موقع بودن تهیه گزارش حسابرسی میتواند گامی موثر در راستای ارزش شرکت بردارد.

۲) در خصوص فرضیه فرعی دوم پیشنهاد میشود شرکتهای به منظور حفظ ارزش شرکت به استقلال کمیته حسابرسی اهمیت دهند و هرچه حسابرسان دارای استقلال بیشتری باشند میتوانند میزان اظهارنظر و گزارش خود را بهتر بیان نمایند و این مسئله نیز باعث میشود تا تأخیر گزارش حسابرسی را به حداقل برسانند. استفاده از حسابرسان متخصص و مجرب میتواند نتیجه گزارش حسابرسی را در به موقع بودن و یا کاهش تأخیر در گزارش حسابرسی حفظ نماید و در نتیجه ارزش و اعتبار شرکت نیز تقویت یابد و حتی برای تصمیمگیریهای آتی نیز از آن بهره مند شوند که در این زمینه میتوانند از هوش مصنوعی نیز کمک بگیرند.

۳) در خصوص فرضیه فرعی سوم پیشنهاد میشود به شرکتهای جهت حفظ ارزش شرکت به تعداد جلسات اعضای کمیته حسابرسی توجه نشان دهند و به عبارتی با تعداد جلسات به موقع و مفید میتوانند میزان ارزیابی و نظارت دقیق تری داشته باشند و در نتیجه اعتبار و ارزش شرکت را حفظ نمایند که میتوان برای شرکتهای و حسابرسان آموزشهایی در نظر گرفت تا بر مبنای استراتژیها و الگوها، یا کاربرد آن بتوان گامی موثر برای وضعیت عملکرد شرکت برداشت. در این راستا نیز اعضای کمیته حسابرسی باید بتواند از تأخیر در گزارش حسابرسی بکاهد و با کاهش تأخیر در گزارش حسابرسی ریسک شرکت را کاهش دهد و منجر به بهبود ارزش و اعتبار شرکت گردد.

در این مطالعه به بررسی رابطه بین ویژگیهای کمیته حسابرسی و ارزش شرکت با نقش تعدیل کننده تأخیر گزارش حسابرسی پرداخته شده است؛ پیشنهاد می‌شود در پژوهشهای آتی دیگر شاخصها نیز در نظر گرفته شود:

- ✓ با توجه به نقش مالکیت دولتی و مالکیت حقیقی؛ تهیه کنندگان صورت‌های مالی
- ✓ با توجه به نقش سیستم اطلاعاتی حسابداری؛ عوامل فرهنگی و کاربرد آن
- ✓ با توجه به نقش سازمان حسابرسی، حق الزحمه حسابرسی، دانش سرمایه گذاری و مدیریت دانش
- ✓ با توجه به مدیریت سود، خطای مدیریتی؛ اعتبار تجاری و ارزش شرکت
- ✓ براساس عدم تقارن اطلاعاتی، کارایی سرمایه‌گذاری و احتمال وقوع ورشکستگی

منابع

- ✓ بیات، مرتضی، نوروزی، محمد، میراشرفی، زهرا، پورموسوی، علی اکبر، (۱۴۰۳)، بررسی تأثیر عوامل رفتاری مدیریت بر کارایی سرمایه گذاری و ارزش شرکت، پژوهشهای تجربی حسابداری، دوره ۹، شماره ۴۵، صص ۵۳-۷۶.
- ✓ پیرایش، رضا، محمدپور زنجانی، مسعود، (۱۳۹۷)، بررسی رابطه عملکرد مالی و ارزش شرکت در بین شرکت های معدنی استان زنجان (پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران)، رویکردهای پژوهشی نوین در مدیریت و حسابداری، دوره ۷، صص ۱۰۳-۱۱۶.
- ✓ حیدری سورشجانی، زهرا، جودکی چگنی، زهرا، (۱۴۰۱)، تأخیر در گزارش حسابرسی: مشغله کاری حسابرس و رتبه موسسات حسابرسی، دانش حسابداری مالی، دوره ۹، شماره ۱، صص ۱۱۳-۱۳۲.
- ✓ خیری، مرتضی، حیدرپور، فرزانه، (۱۴۰۳)، تاثیر تفکیک اقلام تعهدی در قدرت پیش بینی آنها درباره ارزش شرکت، مطالعات حسابداری و حسابرسی، شماره ۵۱، صص ۶۳-۸۲.
- ✓ شمس الدینی، کاظم، سلطانی نژاد، احمدصادق، زاده ده بالایی، حمزه، (۱۴۰۲)، ویژگیهای کمیته حسابرسی و خرید اظهارنظر حسابرس، حسابداری و شفافیت مالی، دوره ۱، شماره ۲، صص ۲۶-۴۵.
- ✓ عسگری، محسن، فاضلی، نقی، فغانی ماکرانی، خسرو، (۱۴۰۲)، بررسی نقش کمیته حسابرسی در آگاهی بخشی سود حسابداری به عنوان یک موضوع چالش برانگیز برای سرمایه گذاران، فصلنامه علمی پژوهشی دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، دوره ۱۲، شماره ۲، صص ۱۸۱-۲۰۰.
- ✓ لاری دشت بیاض، محمود، قناد، مصطفی، فکور، حسین، (۱۳۹۷)، ویژگیهای کمیته حسابرسی و تأخیر در گزارش حسابرسی، پژوهش های حسابداری مالی و حسابرسی، دوره ۱۰، شماره ۳۷، صص ۲۱۵-۲۴۱.
- ✓ محمدرضایی، فخرالدین، امینی، فخرالدین، جودی، سمیرا، (۱۴۰۳)، تأخیر در گزارش حسابرسی شرکت فرعی: نقش زمان گزارشگری شرکت اصلی، پژوهشهای تجربی حسابداری، دوره ۱۴، شماره ۵۱، صص ۳۳-۶۲.
- ✓ نقدی، سجاد، سلمان زاده اقدم، الهه، اسماعیلی، جواد، احمدیان، وحید، (۱۴۰۴)، تاثیر نفوذ مدیریت و کمیته حسابرسی بر حسابرسان داخلی و ماهیت ضعف کنترل‌های داخلی بر ارزیابی حسابرسان داخلی، پژوهشهای تجربی حسابداری، دوره ۱۵، شماره ۵۶، صص ۲۹-۵۸.
- ✓ Abbott, L.J; Parker, S. & Peters, G.F. (2010). "Serving two masters: the association between audit Committee internal audit oversight and internal audit activities", Accounting Horizons, 24(1), 1-24.
- ✓ Abidin, S., & N.A., Ahmad-Z, (2012). Auditor industry specialism and reporting timeliness. Procedia-Social and Behavioral Sciences, 65: 873-878.
- ✓ Abernathy, J. L; Kubick, T. R; & Masli, A. (2018), Evidence on the relation between managerial ability and financial reporting timeliness. InternationalJournal of Auditing, 22 (2), 185-196.

- ✓ Ahmet, Ş. İ. T., Halil, E. İ., & Burcu, B. (2022). How important is corporate governance features and the lags on audit reports in firm performance: The case of Turkey. *Studies in Business and Economics*, 17(1), 218–237.
- ✓ Agyei-Mensah, B. K. (2018). Impact of corporate governance attributes and financial reporting lag on corporate financial performance. *African Journal of Economic and Management Studies*, 9(3), 349–366.
- ✓ Al Farooque, O., Buachoom, W., & Sun, L. (2020). Board, audit committee, ownership and financial performance – Emerging trends from Thailand. *Pacific Accounting Review*, 32(1), 54–81.
- ✓ Almarayeh, T., Abdullatif, M., & Aibar-Guzmán, B. (2022). The role of audit committees in mitigating earnings management: Evidence from Jordan. *Journal of Accounting in Emerging Economies*, 12(5), 882–907.
- ✓ Al-Matari, E. M., Al-Swidi, A. K., & Fadzil, F. H. (2014). The effect of board of directors characteristics, audit committee characteristics and executive committee characteristics on firm performance in Oman: An empirical study. *Asian Social Science*, 10(11), 149–171.
- ✓ Alodat, A. Y., Salleh, Z., Hashim, H. A., & Sulong, F. (2022). Corporate governance and firm performance: Empirical evidence from Jordan. *Journal of Financial Reporting and Accounting*, 20(5), 866–896.
- ✓ Alqatamin, R. M. (2018). Audit committee effectiveness and company performance: Evidence from Jordan. *Accounting and Finance Research*, 7(2), 48–60.
- ✓ Alsayegh, M.F., Abdul Rahman, R. and Homayoun, S. (2020), “Corporate economic, environmental, and social sustainability performance transformation through ESG disclosure”, *Sustainability*, Vol. 12 No. 9, 3910.
- ✓ Altin, M. (2024). Audit committee characteristics and firm performance: A cross-country metaanalysis. *Management Decision*, 62(5), 1687–1719.
- ✓ Bananuka, J., Nkundabanyanga, S. K., Nalukenge, I., & Kaawaase, T. (2018). Internal audit function, audit committee effectiveness and accountability in the Ugandan statutory corporations. *Journal of Financial Reporting and Accounting*, 16(1), 138–157.
- ✓ Bijalwan, J. G., & Madan, P. (2013). Board composition, ownership structure and firm performance. *Research Journal of Economics and Business Studies*, 2(6), 86–101.
- ✓ Blanco B, Coram P, Dhole S, Kent P, (2020), How do auditors respond to low annual report readability? *Journal of Accounting and Public Policy*, 40(3), 1-14
- ✓ Blankley, A., D., Hurtt, & J., MacGregor, (2014). The relationship between audit report lags and future restatements. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 33 (2), 27-57.
- ✓ BSEC (2018). Corporate Governance Code. Bangladesh Securities & Exchange Commission. Dhaka. <https://sec.gov.bd/>
- ✓ Choi, J.H., J.B., Kim, A.A., Qiu, & Y., Zang, (2012). Geographic proximity between auditor and client: How does it impact audit quality?. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 31 (2), 43-72.
- ✓ Dong, B., D., Robinson, & L.E., Xu, (2018). Auditor-Client Geographic Proximity and Audit Report Timeliness. *Advances in Accounting*, 40, 11-19.
- ✓ Endaya, K.A. & Hanefah, M.M; (2013). Internal Audit Effectiveness: An Approach Proposition to Develop the Theoretical Framework. *Research Journal of Finance and Accounting*, 4(10), 92-102.
- ✓ Fadhila, L.& Islami, I. (2019). The types of control deficiency, internal audit function relationship and internal auditor’s evaluation: an experimental study. *Jurnal Akuntansi dan Bisnis*, 19(2) 229-239.
- ✓ Gramling, A. & Schneider, A. (2018). Effects of reporting relationship and type of internal control deficiency on internal auditors’ internal control evaluations. *Managerial Auditing Journal*, 33(3) 318-335.

- ✓ Hao, J., & Pham, V. T. (2024). Stuck in traffic: Do auditors price traffic congestion? *The British Accounting Review*, 56(2), 101279.
- ✓ Kallamu, B. S., & Saat, N. A. M. (2015). Audit committee attributes and firm performance: Evidence from Malaysian finance companies. *Asian Review of Accounting*, 23(3), 206–231.
- ✓ Karim, R., Roshid, M. M., Dhar, B. K., Nahiduzzaman, M., & Kuri, B. C. (2024). Audit committee characteristics and sustainable firms' performance: Evidence from the financial sector in Bangladesh. *Business Strategy & Development*, 7(4), e70059.
- ✓ Khamsi Ch A H, Sarina O , Memiyanty A R. 2015. Independence and Financial Knowledge on Audit Committee with Non-compliance of Financial Disclosure: A Study of Listed Companies Issued with Public Reprimand in Malaysia. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*. 172 .pp 754 – 761.vol 23(2), 13-35.
- ✓ Khan, A., Muttakin, M. B., & Siddiqui, J. (2013). Corporate governance and corporate social responsibility disclosures: Evidence from an emerging economy. *Journal of Business Ethics*, 114(2), 207–223.
- ✓ Lin, S; Pizzini, M; Vargus, M. & Bardhan, I.R. (2011), The role of the internal audit function in the disclosure of material weaknesses, *The Accounting Review*, 86(1), 287-323.
- ✓ Martínez-Ferrero, J. (2014). Consequences of financial reporting quality on corporate performance: Evidence at the international level. *Estudios de economía*, 41(1), 49–88.
- ✓ Musallam, S. R. (2020). Effects of board characteristics, audit committee and risk management on corporate performance: Evidence from Palestinian listed companies. *International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management*, 13(4), 691–706.
- ✓ Nelson, S. P., & Shukeri, S. N. (2011). Corporate governance and audit report timeliness: Evidence from Malaysia. *Research in Accounting in Emerging Economies*, 11(1), 109–127.
- ✓ Norman, C.S; Rose, A.M. & Rose, J.M. (2010), “Internal audit reporting lines, fraud risk decomposition, and assessments of fraud risk”, *Accounting, Organizations and Society*, 35(5), 546-557.
- ✓ Pathiraja, A., Dissanayake, H., Mendis, O., & Iddagoda, A. (2022). Audit committee attributes and firm performance. *Economic Insights-Trends & Challenges*, 11(4), 59–75.
- ✓ Popa, D.N., Bogdan, V., Sabau Popa, C.D., Belenesi, M. and Badulescu, A. (2022), “Performance mapping in two-step cluster analysis through ESEG disclosures and EPS”, *Kybernetes*, Vol. 51 No. 3, pp. 98-118.
- ✓ Qeshta, M. H., Alsoud, G. F. A., Hezabr, A. A., Ali, B. J., & Oudat, M. S. (2021). Audit committee characteristics and firm performance: Evidence from the insurance sector in Bahrain. *Revista Geintec-Gestao Inovacao E Tecnologias*, 11(2), 1666–1680.
- ✓ Rusmin, R., & J., Evans (2017). Audit quality and audit report lag: case of Indonesian listed companies. *Asian Review of Accounting*, 25 (2), 191-210.
- ✓ Salehi, M., Sadegh Adibian, M., Sadatifar, Z., & Khansalar, E. (2021). The relationship between corporate governance characteristics and agency costs. *Zbornik radova Ekonomskog fakulteta u Rijeci: časopis za ekonomsku teoriju i praksu*, 39(1), 199–220.
- ✓ Salloum, C., Azzi, G., & Gebrayel, E. (2014). Audit committee and financial distress in the Middle East context: Evidence of the Lebanese financial institutions. *International Strategic Management Review*, 2(1), 39–45.
- ✓ Shamem. A. M. Fathyah. H. Md. Nazrul I. (2025). Audit Committee Attributes and Firm Value: The Moderating Role of Audit Report Lag. *Journal of International Business and Management (JIBM)*. 8(1): 01-11(2025)
- ✓ Singh, A., Singh, H., Sultana, N. & Sarowar, H. (2024). Busy Auditors and Earnings Conservatism. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=4777384>

- ✓ Wan Ismail, W. A., Dunstan, K., & Zijl, T. V. (2009). Earnings quality and corporate governance following the implementation of Malaysian code on corporate governance.
- ✓ Whitworth, J., & T., Lambert, (2014). Office-level characteristics of the Big 4 and audit report timeliness. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 33 (3), 129-152.
- ✓ Yeh, Y. H., Chung, H., & Liu, C. L. (2011). Committee independence and financial institution performance during the 2007-08 credit crunch: Evidence from a multi-country study. *Corporate Governance: An International Review*, 19(5), 437–458.
- ✓ Zahid, R.M., Saleem, A. and Maqsood, U.S. (2023), “ESG performance, capital financing decisions, and audit quality: empirical evidence from Chinese state-owned enterprises”, *Environmental Science and Pollution Research*, Vol. 30 No. 15, pp. 1-14.